JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

JULIANE KOKOTT

13 päivänä maaliskuuta 2008 [1]

I Johdanto

1. Cour de Cassationin ennakkoratkaisupyyntö on seurausta vuonna 1999 Bretagnen rannikolla tapahtuneesta säiliöalus Erikan haverista. Siinä yhteydessä mereen valunut raskas polttoöljy pilasi muun muassa Mesquerin kunnan (jäljempänä Mesquer) rantoja, ja se vaatii nyt Total-konsernin yrityksiltä vahingonkorvausta.

2. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuimelle esitetään kysymyksiä jätteistä 15.7.1975 annetusta neuvoston direktiivin 75/442/ETY [2] (jäljempänä jätedirektiivi) tulkinnasta. Aluksi on selvitettävä, onko raskasta polttoöljyä pidettävä sellaisenaan jätteenä tai onko siitä tullut jätettä onnettomuuden yhteydessä. Lisäksi kysytään, onko Total-konsernin yritysten korvattava öljyn aiheuttamasta pilaantumisesta huolehtimisesta aiheutuneet kustannukset, koska ne ovat valmistaneet mereen valuneen raskaan polttoöljyn ja antaneet sen kuljetettavaksi säiliöaluksessa.

3. Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että Ranska on sopimuspuolena öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta 29.11.1969 tehdyssä kansainvälisessä yleissopimuksessa, [3] sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1992 pöytäkirjalla [4] (jäljempänä vastuuyleissopimus), ja öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1971 tehdyssä kansainvälisessä yleissopimuksessa, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1992 pöytäkirjalla [5] (jäljempänä rahastoyleissopimus).

1 – Alkuperäinen kieli: saksa.

2 – EYVL L 194, s. 39, nyt käsiteltävässä asiassa sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 24.5.1996 tehdyllä komission päätöksellä 96/350/EY (EYVL L 135, s. 32). Nyttemmin se on konsolidoitu jätteistä 5.4.2006 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2006/12/EY (EUVL L 114, s. 9).

3 – Saksankielinen versio Bundesgesetzblatt 1975 II, s. 305.

4 – Pöytäkirja on julkaistu EUVL:ssä 2004, L 78, s. 32. Täydellinen versio yleissopimuksesta on esim. verkkosivuilla http://www.iopcfunds.org/npdf/Conventions%20English.pdf.

5 – Pöytäkirja on julkaistu EUVL, 2004, L 78, s. 40. Täydellinen versio yleissopimuksesta on esim. verkkosivuilla http://www.iopcfunds.org/npdf/Conventions%20English.pdf.

II Asiaa koskeva lainsäädäntö

A *Sovellettava kansainvälinen oikeus*

4. Nyt käsiteltävän asian kannalta merkittävä on kansainvälisen oikeuden tasolla ensinnäkin vastuuyleissopimus. Tämän yleissopimuksen on ratifioinut muun muassa 24 jäsenvaltiota, mutta Euroopan yhteisö ei ole sitä ratifioinut. [6]

5. Vastuuyleissopimuksen 3 artiklaan sisältyy määräyksiä öljyn merellä aiheuttamaa pilaantumisvahingoa koskevasta vastuusta:

”(1) Jollei tämän artiklan 2 ja 3 kappaleesta muuta johdu, aluksen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta on vastuussa se, joka tapahtumahetkellä tai, tapahtumasarjan ollessa kysymyksessä, ensimmäisen tapahtuman sattuessa on ollut aluksen omistaja.

(2) Omistaja ei ole pilaantumisvahingosta vastuussa, jos hän osoittaa, että vahinko

a) on aiheutunut sotaan, vihollisuuteen, sisällissotaan tai kapinaan liittyneestä teosta tai laadultaan poikkeuksellisesta, väistämättömästä ja ylivoimaisesta luonnonilmiöstä, tai

b) on kokonaan aiheutunut kolmannen osapuolen vahingontekotarkoituksessa suorittamasta teosta tai laiminlyönnistä, tai

c) on kokonaan aiheutunut jonkin valtion tai muun merkkivalojen tai muiden merenkulun opasteiden pitoon velvollisen viranomaisen tämän tehtävänsä suorittamisessa tekemästä laiminlyönnistä tai muusta väärästä teosta.

(3) Mikäli omistaja osoittaa pilaantumisvahingon johtuneen kokonaan tai osittain joko vahinkoa kärsineen henkilön omasta tahallisesta teosta tai laiminlyönnistä tahi huolimattomuudesta, omistaja voidaan vapauttaa kokonaan tai osittain vastuusta tuota henkilöä kohtaan.

(4) Omistajaa vastaan ei saa esittää korvausvaatimusta pilaantumisvahingosta muutoin kuin tämän yleissopimuksen mukaisesti. Jollei tämän artiklan 5 kappaleesta muuta johdu, korvausvaatimusta pilaantumisvahin-

6 – Verkkosivuilla http://www.imo.org/includes/blastData.asp/doc_id=693/status.xls todettiin 5.3.2008, että Belgia, Bulgaria, Tanska, Saksa, Viro, Kreikka, Espanja, Ranska, Irlanti, Italia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Puola, Portugali, Romania, Slovenia, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat yleissopimuksen sopimuspuolia, mutta Tšekin tasavalta, Itävalta ja Slovakia eivät ole.

gosta ei saa esittää tämän yleissopimuksen nojalla eikä muutoin:

a) omistajan palveluskuntaa tai asiamiehiä tai miehistön jäseniä vastaan;

b) luotsia tai muuta henkilöä vastaan, joka tekee työtä aluksen lukuun kuulumatta sen miehistöön;

c) rahdinantajaa (riippumatta luonteesta ja mukaan lukien 'bareboat' rahdinantajan), aluksen varustajaa tai sellaista henkilöä vastaan, joka käyttää alusta merenkulkuun;

d) henkilöä vastaan, joka aluksen omistajan suostumuksella tai toimivaltaisen julkisen viranomaisen käskystä suorittaa pelastustoimia;

e) torjuntatoimenpiteisiin ryhtynyttä henkilöä vastaan;

f) edellä c, d ja e kohdassa mainittuja palveluskunnan jäseniä tai asiamiehiä vastaan,

ellei vahinko johdu asianomaisen henkilön omasta tahallisesta teosta tai laiminlyönnistä tai edesvastuuttomuudesta, jonka hän tiesi todennäköisesti aiheuttavan kyseistä vahinkoa.

(5) Tämän yleissopimuksen määräykset eivät vaikuta omistajan oikeuteen vaatia kolmansia osapuolia vastuuseen tapahtuneesta."

6. Aluksen omistajan vastuuta rajoitetaan vastuuyleissopimuksen 5 artiklassa, ainakin silloin, jos ei osoiteta, että pilaantumisvahinko johtuisi hänen omasta virheestään tai laiminlyönnistään, jolla hänen on ollut tarkoitus aiheuttaa tällaista vahinkoa, tai jos hän on aiheuttanut vahingon huolimattomuudesta ja tietoisena siitä, että tällaista vahinkoa todennäköisesti aiheutuu.

7. Riidanalaisena ajankohtana tämä vastuun yläraja vaihteli 5 artiklan 1 kappaleen nojalla aluksen koon mukaan 3 miljoonasta laskentayksiköstä 59,7 miljoonaan laskentayksikköön. Yleissopimuksen 5 artiklan 9 kappaleen mukaan laskentayksikkö vastaa kansainvälisen valuuttarahaston määräämää erityisnosto-oikeutta, joten se vastasi 13.12.1999 eli välittömästi onnettomuuden jälkeen 1 357 120:tä euroa. [7] Erikan tapauk-

7 – Kansainvälisen valuuttarahaston antamien tietojen mukaan, ks. http://www.imf.org/external/np/fin/data/rms_mth.aspx?SelectDate=1999-12-31&reportType=CVSDR. Erityisnosto-oikeus vastaa valuuttakoria, jonka koostumus on 0,41 euroa, 18,4 jeniä, 0,0903 Englannin puntaa ja 0,632 Yhdysvaltain dollaria.

sessa aluksen omistajan vastuu rajoittui noin 13 miljoonaan euroon. [8]

8. Vastuuyleissopimusta täydentää rahastoyleissopimus. Tämän yleissopimuksen on ratifioinutmuun muassa 23 jäsenvaltiota, mutta yhteisö ei ole ratifioinut sitä. [9]

9. Yleissopimuksella perustettu öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvausrahasto (jäljempänä myös rahasto) korvaa rahastoyleissopimuksen 2 artiklan mukaan öljyn aiheuttamia pilaantumisvahinkoja siltä osin kuin vastuuyleissopimuksen antama turva on riittämätön. Rahaston korvauksen suuruus oli rajoitettu asian kannalta merkityksellisenä ajankohtana 135 miljoonaan laskentayksikköön. Erikan tapauksessa tämä summa oli noin 185 miljoonaa euroa. [10]

10. Rahastoyleissopimuksen 28 artiklan 4 kappaleen mukaan rahastoyleissopimuksen voivat ratifioida tai hyväksyä taikka siihen liittyä vain sellaiset valtiot, jotka ovat ratifioineet tai hyväksyneet vastuuyleissopimuksen tai liittyneet siihen.

11. Lisäksi Montego Bayssä 10.12.1982 allekirjoitetun Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen [11] (jäljempänä merioikeusyleissopimus) 235 artiklan 3 kappaleessa edellytetään valtioiden välistä yhteistyötä meriympäristön pilaantumista koskevan vastuun yhteydessä:

”Varmistaakseen pikaisen ja riittävän korvauksen suorittamisen meriympäristön pilaantumisesta johtuvista vahingoista valtiot toimivat yhteistyössä voimassa olevan kansainvälisen oikeuden soveltamiseksi sekä vastuuta ja vahingonkorvausvelvollisuutta koskevan kansainvälisen oikeuden kehittämiseksi sikäli kuin on kysymys vahinkojen arvioimisesta ja korvaamisesta ja asiasta johtuvien riitojen ratkaisemisesta sekä, tarpeen mukaan, riittävien korvausten maksuperusteiden ja korvausten maksamista koskevien menettelyjen, esimerkiksi pakollisen vakuutuksen tai korvausrahaston, kehittämisestä.”

B *Euroopan yhteisön oikeus*

1. Jätedirektiivi

12. Jätedirektiivin 1 artiklassa määritellään muun muassa jäte, jätteen tuottaja ja jätteen haltija:

8 – Öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvausrahaston johtajan muistio 92FUND/EXC.28/4, päivätty 15.2.2005, http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc28-4_e.pdf, s. 2. Ks. myös komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle merenkulun turvallisuuteen liittyvästä yhteisön toisesta toimenpidekokonaisuudesta ERIKA-säiliöaluksen onnettomuuden jälkeen, KOM(2000) 802 lopullinen, s. 59.

9 – Verkkosivuilla http://www.imo.org/includes/blastData.asp/doc_id=693/status.xls 5.3.2008 julkaistun tiedon mukaan Belgia, Bulgaria, Tanska, Saksa, Viro, Kreikka, Espanja, Ranska, Irlanti, Italia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Puola, Portugali, Slovenia, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat yleissopimuksen osapuolina, mutta Tšekin tasavalta, Itävalta, Romania ja Slovakia eivät ole.

10 – Muistio 92FUND/EXC.28/4 (mainittu edellä alaviitteessä 8, s. 2).

11 – Yhdistyneiden kuningaskuntien kolmas merioikeusyleiskokous, Official Documents, Bd. XVII, 1984, Doc. A/Conf.62/122, s. 157–231.

”1. Tässä direktiivissä tarkoitetaan

a) ’jätteellä’ mitä tahansa liitteessä I esitetyissä luokissa mainittua ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään;

– –

b) ’tuottajalla’ jokaista, jonka toiminta tuottaa jätettä (’alkuperäinen tuottaja’) ja/tai joka suorittaa esikäsittelyä, sekoittamista tai muunlaista toimintaa, jonka tuloksena kyseisen jätteen laatu tai koostumus muuttuu;

c) ’haltijalla’ jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on;

d) – –”

13. Liitteessä I määritellään eri jäteluokat ja niiden joukossa seuraavat kaksi luokkaa:

”Q4 Materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena”,ja

”Q15 Maaperän puhdistustoimenpiteissä muodostuneet pilaantuneet materiaalit, aineet tai tuotteet”.

14. Jätedirektiivin 15 artiklassa säädetään jätteistä huolehtimisen kustannuksia koskevasta vastuusta seuraavaa:

”Saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaa

– jätteen haltija, joka antaa jätteen keräilijän tai 9 artiklassa tarkoitetun yrityksen haltuun; ja/tai

– jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin.”

2. Strategisesti tärkeiden resurssien varastointivelvollisuudesta annettu direktiivi 68/414/ETY

15. ETY:n jäsenvaltioiden velvollisuudesta ylläpitää raakaöljy- ja/tai öljytuotevarastojen vähimmäistasoa 20.12.1968 annetun neuvoston direktiivin 68/414/ETY [12] 1 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot pitämään öljytuotteiden varastonsa jatkuvasti vähintään 90 päivän kotimaankulutusta vastaavalla tasolla. Sen 2 artiklan kolmannen luetelmakohdan mukaan tämä velvoite sisältää polttoöljyn (fuel oil joissakin kieliversioissa).

3. Rahastoyleissopimusta koskeva päätös 2004/246/EY

16. Yhteisön näkemystä vastuuyleissopimuksesta valaisevat jäsenvaltioiden valtuuttamisesta allekirjoittamaan tai ratifioimaan yhteisön etujen mukaisesti öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja tai liittymään siihen sekä Itävallan ja Luxemburgin valtuuttamisesta liittymään yhteisön etujen mukaisesti viiteasiakirjoihin 2.3.2004 tehdyn neuvoston päätöksen 2004/246/EY johdantoosan neljäs perustelukappale ja 4 artikla. [13]

17. Päätöksen 1 artiklassa valtuutetaan jäsenvaltiot sopimaan rahastoyleissopimusta täydentävästä toimenpiteestä. Joillekin jäsenvaltioille annetaan tässä yhteydessä lupa osallistua rahastoyleissopimukseen ja vastuuyleissopimukseen:

”1. Valtuutetaan jäsenvaltiot allekirjoittamaan tai ratifioimaan jäljempänä olevissa artikloissa säädetyin ehdoin Euroopan yhteisön etujen mukaisesti öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja, jäljempänä ’lisärahastopöytäkirja’, tai liittymään siihen.

2. Lisäksi Tšekki, Viro, Luxemburg, Unkari, Itävalta ja Slovakia valtuutetaan liittymään viiteasiakirjoihin.

3. Lisärahastopöytäkirjan teksti on tämän päätöksen liitteenä I. Viiteasiakirjojen’ tekstit ovat tämän päätöksen liitteinä II ja III.

4. Tässä päätöksessä tarkoitetaan ’viiteasiakirjoilla’ vuoden 1992 pöytäkirjaa öljyn

12 – EYVL L 308, s. 4; sellaisena kuin direktiivi on muutettuna 14.12.1998 annetulla neuvoston direktiivillä 98/93/EY (EYVL L 358, s. 100).

13 – EUVL L 78, s. 99; sellaisena kuin päätös on muutettuna päätöksen 2004/246/EY muuttamisesta Tšekin, Viron, Kyproksen, Latvian, Liettuan, Unkarin, Maltan, Puolan, Slovenian ja Slovakian liittymisen vuoksi 24.9.2004 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2004/664/EY (EUVL L 303, s. 28).

aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta vuonna 1969 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen muuttamisesta ja vuoden 1992 pöytäkirjaa öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamista koskevan vuoden 1971 kansainvälisen yleissopimuksen muuttamisesta.

5. Tässä päätöksessä 'jäsenvaltiolla' tarkoitetaan kaikkia jäsenvaltioita Tanskaa lukuun ottamatta."

18. Päätöksen 2 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot liittymään mahdollisimman nopeasti lisärahastopöytäkirjaan tai 1 artiklan 2 kohdassa mainittujen valtioiden osalta tähän pöytäkirjaan ja sen viiteasiakirjoihin.

19. Päätöksen johdanto-osan neljännen perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

"Lisärahastopöytäkirjan mukaan vain täysivaltaiset valtiot voivat olla sen sopimuspuolia. Näin ollen yhteisö ei voi ratifioida pöytäkirjaa tai liittyä siihen, eikä tämä liene mahdollista myöskään lähitulevaisuudessa."

20. Tästä syystä 4 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot pyrkivät mahdollistamaan yhteisön liittymisen lisärahastopöytäkirjaan:

"Jäsenvaltioiden on mahdollisimman pian pyrittävä siihen, että lisärahastopöytäkirjaa ja viiteasiakirjoja muutetaan niin, että Euroopan yhteisö voi tulla niiden sopimuspuoleksi."

21. Tämä neuvoston päätös oli sen johdanto-osan toisen ja kolmannen perustelukappaleen mukaan välttämätön siksi, että lisärahastopöytäkirjan määräykset vaikuttavat tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa 22.12.2000 annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 44/2001 [14] ja kuuluvat siten yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan.

III Tosiseikasto, pääasian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisupyyntö

22. Italialainen sähköntuotantoyhtiö ENEL teki Total international Ltd:n kanssa sopimuksen raskaan polttoöljyn toimittamisesta

14 – EYVL 2001, L 12, s. 1.

Italiaan. Raskas polttoöljy oli tarkoitettu poltettavaksi eräässä voimalaitoksessa sähkön tuottamista varten.

23. Raskasta polttoöljyä syntyy raakaöljyn jalostuksen yhteydessä. Raakaöljyn kevyemmät ainesosat, jotka muuttuvat alemmissa lämpötiloissa kaasumaiseen olomuotoon, jalostetaan esimerkiksi bensiiniksi tai polttoöljyksi. Raskas polttoöljy on sitä vastoin normaalilämpötilassa jähmeää, ja sitä on lämmitettävä, jotta siitä tulee juoksevaa.

24. Total raffinage distribution, jonka nimi on nykyään Total France, myi ENELin kanssa tehdyn sopimuksen täytäntöön panemiseksi tietyn määrän raskasta polttoöljyä Total international Ltd:lle, joka antoi rahdin Erika-nimiselle säiliöalukselle sen kuljettamiseksi Milazzon satamaan Sisiliaan. Alus kärsi haaksirikon 11. ja 12.12.1999. Sen lasti tyhjeni osittain mereen ja pilasi osan Ranskan Atlantin-puoleisesta rannikosta, johon kuuluu myös Mesquerin alueita.

25. Kunta vaati Total-yhtiöitä aluksi kunnallisella päätöksellä huolehtimaan aluksesta peräisin olevista jätteistä. Sille aiheutui tosin myös kustannuksia puhdistus- ja jätteenkuljetustöistä kunnan alueella. Se vaati Total Francea ja Total international Ltd:tä (jäljempänä Total) korvaamaan nämä kustannukset.

26. Asia on nyt vireillä Cour de Cassationissa, joka on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Voidaanko raskas polttoöljy, joka on jalostusprosessissa käyttäjän vaatimusten mukaisesti valmistettu tuote, jonka sen tuottaja on tarkoittanut myytäväksi polttoaineena ja joka mainitaan ETY:n jäsenvaltioiden velvollisuudesta ylläpitää raakaöljy- ja/tai öljytuotevarastojen vähimmäistasoa 20.12.1968 annetussa direktiivissä 68/414/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 14.12.1998 annetulla direktiivillä 98/93/EY, luokitella jätteistä 15.7.1975 annetun direktiivin 75/442/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 18.3.1991 annetulla direktiivillä 91/156/ETY ja kodifioituna direktiivillä 2006/12/EY, 1 artiklassa tarkoitetuksi jätteeksi?

2) Onko raskaasta polttoöljystä koostuva lasti, jota kuljetetaan aluksessa ja joka valuu onnettomuuden seurauksena mereen, sellaisenaan tai sekoittuneena veteen ja sedimentteihin direktiivin 2006/12/EY liitteessä I olevassa jäteluokassa Q 4 tarkoitettua jätettä?

3) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi ja toiseen kysymykseen myöntävästi, voidaanko raskaan polttoöljyn tuottajaa (Total raffinage) ja/tai myyjää ja rahdinantajaa (Total international Ltd) pitää direktiivin 2006/12/EY 1 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettuna jätteen tuottajana ja/tai haltijana tämän direktiivin 15 artiklan soveltamiseksi, vaikka tuote, joka muuttui onnettomuushetkellä jätteeksi, oli tuolloin kolmannen osapuolen kuljetettavana?”

27. Asian ollessa käsiteltävänä yhteisöjen tuomioistuimessa Pariisin Tribunal de grande instance määräsi 16.1.2008 eri henkilöille, joihin kuului Total-konsernin eri yhtiöitä, sakkoja Erikan haverin vuoksi. Tuomittujen pitää maksaa saman tuomion nojalla oikeudenkäynnin eri siviiliosapuolille yhteensä 192 miljoonan euron suuruinen vahingonkorvaus. Vahingonkorvausta laskettaessa otettiin huomioon öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvausrahastosta suoritetut määrät. [15] Mesquerille määrättiin suoritettavaksi 500 000 euron suuruinen vahingonkorvaus sen maineen tahraamisesta. [16] Tribunal hylkäsi sen sijaan yksilöimättömänä 67 181,78 euron suuruisen vaatimuksen, joka koski korvausta vahingoista, joita rahasto ei ollut kattanut. [17] Asianomaisen yhtiön eli Total SA:n tuottamus perustui siihen, että se oli valinnut Erikan raskaan polttoöljyn kuljettamista varten ja valvoi sitä. [18] Tähän ratkaisuun on lehtitietojen mukaan hakenut muutosta muun muassa Total.

28. Mesquer, Total, Belgian kuningaskunta, Ranskan tasavalta, Italian tasavalta, Yhdistynyt kuningaskunta ja komissio ovat esittäneet asiassa kirjallisia huomautuksia yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan mukaisesti. Ne osallistuivat Belgiaa ja Italiaa lukuun ottamatta myös 22.1.2008 pidettyyn suulliseen käsittelyyn.

15 – Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antama tuomio (9934895010, s. 236), joka on verkkosivuilla http://www.fortunes-de-mer.com/documents%20pdf/jurisprudence/Arrets/7%20TC%20Paris%2016012008%20Erika.pdf.

16 – Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antama tuomio (mainittu alaviitteessä 15, s. 245 ja 274).

17 – Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antama tuomio (mainittu alaviitteessä 15, s. 245).

18 – Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antama tuomio (mainittu alaviitteessä 15, s. 228).

IV Oikeudellinen arviointi

29. Aluksi on todettava, että vuoden 1999 tapahtumiin ei pidä soveltaa ennakkoratkaisupyynnössä myös mainittua jätedirektiivin kodifioitua versiota vaan tuolloin voimassa ollutta versiota. [19]

A *Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttyminen*

30. Total katsoo ennakkoratkaisupyynnön olevan hypoteettinen, koska Mesquer on jo saanut täyden korvauksen eikä sillä siten ole pääasian oikeudenkäynnissä oikeussuojan tarvetta. Tämän lisäksi Mesquer on saadessaan maksun luopunut kaikista muista vaatimuksista tämän vahingon osalta.

31. Total vetoaa tällä väitteellä siihen, että yhteisöjen tuomioistuimen on oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi poikkeustapauksissa tutkittava ne olosuhteet, joiden vallitessa kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisupyynnön. [20] Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että kansallisen tuomioistuimen esittämä pyyntö voidaan jättää tutkimatta vain, jos

19 – Vrt. asia C-252/05, Thames Water Utilities, tuomio 10.5.2007 (Kok. 2007, s. I-3883).

20 – Yhdistetyt asiat C-295/04–C-298/04, Manfredi ym., tuomio 13.7.2006 (Kok. 2006, s. I-6619, 27 kohta).

on ilmeistä, että pyydetyllä yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin. [21] Yhteisöjen tuomioistuin on muissa tapauksissa lähtökohtaisesti velvollinen vastaamaan sille esitettyihin yhteisön oikeussääntöjen tulkintaa koskeviin ennakkoratkaisukysymyksiin. [22]

32. Toisin kuin esimerkiksi yhteisön oikeutta koskevat kysymykset, joiden perusteella ennakkoratkaisupyyntö saattaa vaikuttaa kokonaan tai osittain hypoteettiselta, kysymys siitä, onko pääasian oikeudenkäynnissä olemassa oikeussuojan tarve, on tutkittava lähtökohtaisesti vain kansallisessa tuomioistuimessa. Tästä syystä tämän tutkimuksen lopputulosta vastaan esitettäville väitteille on ennakkoratkaisumenettelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa asetettava erityisen korkeat vaatimukset.

33. Tämän perusteella Totalin väitteillä ei voida kyseenalaistaa ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymistä. Mesquer ei vaadi ainoastaan korvauksia, joita sen väitetään jo saaneen, vaan se vaatii tuomioistuinta myös toteamaan, että Total on lähtökohtaisesti velvollinen korvaamaan vahingon. Tämä toteamus kattaisi myös vahingot, joita ilmenee vasta tulevaisuudessa.

21 – Vrt. esim. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4921, 61 kohta) ja asia C-344/04, IATA ja ELFAA, tuomio 10.1.2006 (Kok. 2006, s. I-403, 24 kohta).

22 – Ks. alaviitteessä 21 mainittu asia Bosman (tuomion 59 kohta) ja asia IATA ja ELFAA (tuomion 24 kohta).

34. Ainoastaan kansallinen tuomioistuin kykenee arvioimaan, mikä vaikutus on Totalin väitteellä, jonka mukaan muista vaatimuksista olisi luovuttu. Koska väitetyn luopumisen on täytynyt olla ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tiedossa, on katsottava, että tämä ei ollut kanteen nostamisen esteenä.

35. Epäilykset kansallisen kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymisestä saattaisivat liittyä myös siihen, että Tribunal de grande instance on antanut ratkaisun vaatimuksista, joita Mesquer on esittänyt muita Total-konsernin yhtiöitä vastaan haverin vuoksi. Yhteisöjen tuomioistuin ei voi kuitenkaan ratkaista sitä, onko siinä kyseessä nyt käsiteltävään asiaan liittyvä prosessin este, joka johtuu vireilläolovaikutuksesta, vaan tämä voi olla vain toimivaltaisen kansallisen tuomioistuimen tehtävänä.

36. Näin ollen pääasian oikeudenkäyntiä ja ennakkoratkaisupyyntöä ei voida pitää hypoteettisina. Ennakkoratkaisupyyntö on siten tutkittava.

B *Ensimmäinen kysymys – Onko raskas polttoöljy jätettä?*

37. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellä, onko raskasta polttoöljyä, joka on jalostusprosessissa käyttäjän vaatimusten mukaisesti valmistettu tuote, jonka sen tuottaja on tarkoittanut myytäväksi polttoaineena ja joka mainitaan strategisesti tärkeiden resurssien

varastointivelvollisuudesta annetussa direktiivissä,[23] pidettävä jätteitä koskevan puitedirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuna jätteenä.

38. Aluksi on todettava, että Mesquerin väitettä, jonka mukaan raskas polttoöljy on toisenlaista – heikompilaatuista – ainetta kuin tähän saakka on oletettu eli erittäin myrkyllinen tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä, jonka viskositeettiarvot eivät ole säännösten mukaisia, ei voida ottaa jäljempänä huomioon. Yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole selvittää tosiseikkoja ennakkoratkaisumenettelyssä.[24] On jopa mahdollista, että edes ennakkoratkaisupyynnön esittänyt Cour de Cassation ei muutoksenhakutuomioistuimena voi selvittää tosiseikkoja. Koska ennakkoratkaisupyyntö koskee raskasta polttoöljyä, joka täyttää ostajan vaatimukset, tämän oletamuksen on näin ollen oltava lisätutkimusten perustana.

39. Jätedirektiivin 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jätteen käsitteellä tarkoitetaan mitä tahansa jätteitä koskevan puitedirektiivin liitteessä I esitetyissä luokissa mainittua ainetta tai esinettä, jonka haltija hävittää, aikoo hävittää tai on velvollinen hävittämään.

40. Edellä mainittu liite samoin kuin Euroopan jäteluettelo kuvaavat ja selventävät tätä määritelmää, kun niissä esitetään sellaisten aineiden ja esineiden luettelot, joita voidaan pitää jätteinä. Erityisesti sen vuoksi, että liitteen ryhmä Q16 sisältää ”kaikki materiaalit, aineet tai tuotteet, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin luokkiin”, liite ja luettelo ovat kuitenkin vain ohjeellisia.[25]

41. Ratkaisevaa on pikemminkin se, hävittääkö haltija esineen, aikooko hän hävittää sen tai onko hän velvollinen hävittämään sen.[26] Siinä yhteydessä jätteitä koskevan puitedirektiivin käsitettä ”jäte” ei pidä tulkita suppeasti.[27]

42. Ensimmäisellä kysymyksellä pitäisi siis selvittää, hävittikö haltija raskaan polttoöljyn, aikoiko hän hävittää sen tai oliko hän velvollinen hävittämään sen, kun se oli vielä säiliöaluksessa. Aineen kuljettaminen säiliöaluksessa ei sellaisenaan ole osa hävittämistä eikä myöskään indisio siitä. Tästä syystä päätökseen viety hävittäminen ei tule kysymykseen.

23 – Cour de Cassation viittaa 20.12.1968 annettuun direktiiviin 68/414/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 14.12.1998 annetulla direktiivillä 98/93/EY.

24 – Yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01, Orfanopoulos ja Oliveri, tuomio 29.4.2004 (Kok. 2004, s. I-5257, 42 kohta) ja asia C-246/04, Turn- und Sportunion Waldburg, tuomio 12.1.2006 (Kok. 2006, s. I-589, 21 kohta).

25 – Ks. edellä esitetyn osalta asia C-9/00, Palin Granit ja Vehmassalon Kansanterveystyön Kuntayhtymän hallitus, tuomio 18.4.2002 (Kok. 2002, s. I-3533, 22 kohta) sekä 18.12.2007 annetut tuomiot asioissa komissio v. Italia: asia C-194/05 (Kok. 2007, s. I-11661, 34 kohta); asia C-195/05 (Kok. 2007, s. I-11699, 32 kohta) ja asia C-263/05 (Kok. 2007, s. I-11745, 32 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

26 – Asia C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, tuomio 18.12.1997 (Kok. 1997, s. I-7411, 26 kohta); asia C-176/05, KVZ retec, tuomio 1.3.2007 (Kok. 2007, s. I-1721, 51 kohta) ja alaviitteessä 25 mainitut asioissa komissio v. Italia annetut tuomiot.

27 – Vrt. yhdistetyt asiat C-418/97 ja C-419/97, ARCO Chemie Nederland ym., tuomio 15.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4475, 37–40 kohta); edellä alaviitteessä 25 mainittu asia Palin Granit, tuomion 23 kohta; asia C-1/03, Van de Walle ym., tuomio 7.9.2004 (Kok. 2004, s. I-7613, 45 kohta); edellä alaviitteessä 26 mainittu asia KVZ, tuomion 61 kohta; alaviitteessä 25 mainitut asiat komissio v. Italia: asia C-194/05, tuomion 33 kohta; asia C-195/05, tuomion 35 kohta ja asia C-263/05, tuomion 33 kohta.

43. *Velvollisuus hävittämiseen* [28] saattaisi olla olemassa, jos asianomaista ainetta ei ole mahdollista käyttää asianmukaisesti. Raskaan polttoöljyn osalta tämä on mahdollista, jos tiettyjen nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuuden vähentämisestä ja direktiivin 93/12/ETY muuttamisesta 26.4.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/32/EY [29] vaatimuksia ei voida noudattaa. Vastaavia yhteisön säännöksiä ei kuitenkaan ollut voimassa asian kannalta merkityksellisenä ajankohtana joulukuussa 1999, ja muutoinkin tämä vaihtoehto näyttää mahdottomalta, jos – kuten ennakkoratkaisupyynnössä edellytetään – raskas polttoöljy vastasi ostajan vaatimuksia.

44. Tämän jälkeen on tutkittava, *aikoiko* haltija *hävittää* polttoöljyn. Jätedirektiivissä ei anneta mitään ratkaisevaa perustetta, jonka mukaan pitäisi selvittää haltijan aikomus hävittää tietty aine tai tietty esine. Yhteisöjen tuomioistuin, jolle on esitetty useaan kertaan kysymyksiä eri aineiden luokittelemisesta jätteeksi, on kuitenkin maininnut tiettyjä seikkoja, joiden perusteella haltijan aikomusta voidaan tulkita. [30] Tätä tutkittaessa on otettava huomioon kaikki seikat. Siinä yhteydessä on otettava huomioon direktiivin tavoite ja varottava vaarantamasta sen tehoa. [31]

45. Mesquer nojautuu näkemyksessään, jonka mukaan raskas polttoöljy on jätettä, siihen olettamukseen, että kyseessä on *tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä*. Tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä on tuote, jota ei sellaisenaan ole pyritty tuottamaan sen myöhempää käyttöä varten. [32] Jos haltija ei voi käyttää tuotetta taloudellisesti kannattavasti uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimenpiteitä, se on katsottava rasitteeksi, joka haltijan on hävitettävä, ja siten lähtökohtaisesti jätteeksi. [33]

46. Kuten muutkin oikeudenkäynnin osapuolet, en ole kuitenkaan vakuuttunut siitä, että raskas polttoöljy olisi todellisuudessa – ainakaan nyt käsiteltävään asiaan liittyvissä olosuhteissa – tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä. Kyseessä on pikemminkin *tuote*. Raskasta polttoöljyä tosin syntyy Yhdistyneen kuningaskunnan antamien tietojen mukaan väistämättä raakaöljyn jalostamisen yhteydessä, mutta tämä pätee myös useimpiin muihinkin sivutuotteisiin, joita jalostamot tuottavat raakaöljystä.

47. Tämän osoittaa viiteasiakirja, joka koskee parhaita mineraaliöljy- ja kaasujalostamoissa käytettävissä olevia tekniikoita. [34] Komissio on laatinut tämän asiakirjan yhteistyössä jäsenvaltioiden asiantuntijoiden kanssa ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi annetun

28 – Vrt. tältä osin edellä alaviitteessä 26 mainittu asia KVZ, tuomion 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

29 – EYVL L 121, s. 13, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 6.7.2005 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2005/33/EY (EUVL L 191, s. 59).

30 – Edellä alaviitteessä 25 mainittu asia Palin Granit, tuomion 25 kohta. Ks. myös asiassa C-176/05, KVZ retec, 7.9.2006 antamani ratkaisuehdotus (Kok. 2007, s. I-1721, 73 kohta).

31 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 73 kohta.

32 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 84 kohta; alaviitteessä 25 mainitut asiat komissio v. Italia: asia C-194/05, tuomion 34 kohta; asia C-195/05, tuomion 36 kohta ja asia C-263/05, tuomion 34 kohta.

33 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 46 kohta, ja – vastakohtaispäätelmänä – alaviitteessä 25 mainitut asiat komissio v. Italia: asia C-194/05, tuomion 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat; asia C-195/05, tuomion 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja asia C-263/05, tuomion 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

34 – Tilanne helmikuussa 2003 verkkosivuilla http://ec.europa.eu/comm/environment/ippc/brefs/ref_bref_0203.pdf, s. 1.

direktiivin [35] perusteella. Sen mukaan jalostamot jalostavat luonnon raaka-aineita, kuten raakaöljyä tai kaasua, markkinointikelpoisiksi tuotteiksi, erityisesti polttoaineiksi kuljetusalaa varten, polttoaineiksi lämmön ja energian tuottamista varten teollisuudelle ja yksityisille kotitalouksille, kemianteollisuuden raaka-aineiksi, erikoistuotteiksi, kuten voiteluöljyksi, parafiiniksi, vahaksi tai bitumiksi, sekä energiaksi höyryn tai sähkön muodossa jalostuksen sivutuotteena.

48. Tämän vuoksi edellä mainitussa viiteasiakirjassa ei luonnehdita raskasta polttoöljyä tyypilliseksi jalostusjätteeksi. [36] Siinä ei myöskään mainita raskaan polttoöljyn tuotannon vähentämistä tavoitteena, joka olisi asetettu ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi annetussa direktiivissä tarkoitetuille parhaille käytettävissä oleville tekniikoille.

49. Raskaan polttoöljyn luokitteleminen tuotteeksi on erityisen asianmukaista, jos se valmistettiin – kuten ennakkoratkaisupyynnön mukaan nyt käsiteltävässä asiassa on tapahtunut – ostajan vaatimusten mukaisesti. Se on tällöin näet teknisen päätöksen lopputulos ja siten myöhempää käyttöä varten valmistettu tuote. [37] Siinä yhteydessä tällaiselle tekniselle päätökselle asetettavia vaatimuksia ei saa viedä liian pitkälle, koska monesta tuotantoprosessista seuraa väistämättä sellaisten tuotteiden samanaikainen tuotanto, jotka eivät kaikki ole valmistajan kannalta yhtä houkuttelevia mutta joita kaikkia siitä huolimatta pyritään tuottamaan mahdollisimman integroidun ja tehokkaan tuotannon yhteydessä.

50. Kun otetaan huomioon polttoaineen luonne, suunniteltua polttamista ei myöskään voida pitää hävittämistoimenpiteenä, jonka perusteella voitaisiin todeta hävittämisaikomus. [38] Kyseessä on pikemminkin samankaltainen käyttötapa kuin sellaisten muiden johdannaistuotteiden yhteydessä, joita on kiistatta pidettävä tuotteina. [39]

51. Raskaan polttoöljyn kaltainen polttoaine ei siten lähtökohtaisesti ole jalostuksen tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä vaan pikemminkin tavoitteena oleva tuote.

52. Tämän lopputuloksen vahvistaa viime kädessä se, että raskasta polttoöljyä koskee ennakkoratkaisukysymyksen mukaisesti strategisesti tärkeiden resurssien

35 – 24.9.1996 annettu neuvoston direktiivi 96/61/EY (EYVL L 257, s. 26).

36 – Mainittu alaviitteessä 34, s. 379. Pääasiallisina jätteinä mainitaan sakka, käytetyt katalysaattorit, suodatussavi ja polttamisesta syntyvä tuhka sekä esimerkkinä muista sivutuotteina syntyvistä jätteistä johdannaistuotteet, joita muodostuu pakokaasujen rikinpoistosta, lentotuhka, pohjatuhka, käytetty aktiivihiili, suodatinpöly, epäorgaaniset suolat, kuten ammoniumsulfaatti, sekä veden esikäsittelyssä syntyvä kalkki, öljyn pilaama maaperä, bitumit, jauhot, käytetty happo ja lipeä sekä kemikaalit.

37 – Vrt. asia C-235/02, Saetti ja Frediani, määräys 15.1.2004 (Kok. 2004, s. I-1005, 45 kohta).

38 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 44 kohta ja sitä seuraavat kohdat; ks. kuitenkin vastakohtaispäätelmänä edellä alaviitteessä 25 mainittu asia Palin Granit, tuomion 27 kohta ja asia C-457/02, Niselli, tuomio 11.11.2004 (Kok. 2004, s. I-10853, 37 kohta).

39 – Vrt. edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Saetti ja Frediani, määräyksen 45 kohta.

varastointivelvollisuudesta annettu direktiivi 68/414. Hävittämisaikomusta koskeva olettamus on melko kaukaa haettu, kun jäsenvaltioilla on velvollisuus pitää riittäviä raskaan polttoöljyn varastoja. [40] Tämä varastointivelvollisuus puoltaa pikemminkin sitä, että syntyvän raskaan polttoöljyn käyttö on varmaa, mikä myös puhuu sitä olettamusta vastaan, että kyseessä olisi jäte. [41]

53. Toisin kuin Mesquer katsoo, tätä arviointia eivät kyseenalaista myöskään erityiset polttoöljystä ja sen käytöstä ympäristölle aiheutuvat vaarat. Yhteisöjen tuomioistuin on kyllä pitänyt tällaisia vaaroja indisiona hävittämisaikomuksesta, mutta niillä on muihin näkökohtiin verrattuna toissijainen merkitys. [42] Monilla tuotteilla on ympäristölle vaarallisia ominaisuuksia, tai ne saattavat ainakin vaarantaa ympäristöä käytön yhteydessä. Nämä vaarat eivät kuitenkaan pakota jätelainsäädännön soveltamiseen, vaan niitä on käsiteltävä tällaisia tuotteita ja/tai niiden käyttöä koskevissa erityissäännöksissä.

54. Kyseessä on sitä vastoin oletettava olevan pikemminkin tuotantoprosessin yhteydessä syntyvä jäämä, jos potentiaalinen polttoaine syntyy sellaisessa valmistusprosessissa, joka on tarkoitettu lähinnä toisenlaisia tuotteita varten. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin piti niin sanottuja LUWA-Bottomseja, jotka saadaan (tarkemmin määrittelemättömästä) ”hiilivetyvirtauksesta”, propyleenioksidin ja tertiääributanolin tuotantoprosessin yhteydessä syntyvänä jäämänä. [43]

55. Jalostettua raskasta polttoöljyä voitaisiin sitä vastoin pitää tuotantoprosessin yhteydessä syntyvänä jäämänä vain siinä tapauksessa, että sitä olisi erityisten seikkojen, esimerkiksi kysynnän puuttumisen tai sääntelytoimenpiteiden, vuoksi pidettävä rasitteena, jonka haltija aikoo hävittää tai jonka se on jopa velvollinen hävittämään. Tällaisessa tapauksessa, josta ei ole viitteitä nyt käsiteltävässä asiassa, voitaisiin katsoa, että kyseessä ei ole jäte, vain siinä tapauksessa, että uudelleenkäyttö ilman edeltäviä muuntamistoimia ja tuotantoprosessin jatkeena olisi varmaa eikä ainoastaan mahdollista. [44]

56. Tätä poikkeuksen poikkeusta sovellettiin, kun graniittilouhoksella syntyvää sivukiveä hyödynnettiin täytteenä saman kaivosyrityksen sisällä. Tässä tapauksessa se on perusteltua erityisesti rajan vetämiseksi sellaisiin kaivosjätteisiin, joiden hyödyntäminen muilla aloilla on ainoastaan mahdollista mutta ei varmaa. [45]

40 – Toisin kuin Total esittää, raskaan polttoöljyn vero-oikeudellisen luokittelun perusteella ei sitä vastoin voida tehdä mitään päätelmiä hävittämisaikomuksesta.

41 – Vrt. edellä alaviitteessä 37 mainittu asia Saetti ja Frediani, määräyksen 45 kohta.

42 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 66 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

43 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia ARCO Chemie Nederland ym., tuomion 84 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

44 – Edellä alaviitteessä 25 mainittu asia Palin Granit, tuomion 36 kohta; alaviitteessä 25 mainitut asiat komissio v. Italia: asia C-194/05, tuomion 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat; asia C-195/05, tuomion 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja asia C-263/05, tuomion 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

45 – Asia C-114/01, AvestaPolarit Chrome, tuomio 11.9.2003 (Kok. 2003, s. I-8725, 36 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

57. Poikkeuksen poikkeusta ei pitäisi kuitenkaan tulkita lopulliseksi etenkään tuotantoprosessin jatkeena käyttämistä koskevan tunnusmerkin osalta. Tässä tapauksessa voitaisiin epäillä tuotantoprosessin jatkeena käyttämistä, koska raskasta polttoöljyä kuljetetaan ennen hyödyntämistä ensin huomattava matka. Jos kuitenkin tuotantoprosessin yhteydessä syntyvän jäämän uudelleenkäyttö ilman muuntamista on varmaa ja tuottajalle taloudellisesti edullista, on myös katsottava, että tämä jäämä ei ole rasite, jonka tämä aikoo hävittää. [46]

58. Ensimmäiseen kysymykseen on siten yhteenvetona vastattava, että raskasta polttoöljyä, joka on jalostusprosessissa käyttäjän vaatimusten mukaisesti valmistettu tuote, jonka sen tuottaja on tarkoittanut myytäväksi polttoaineena ja joka mainitaan strategisesti tärkeiden resurssien varastointivelvollisuudesta annetussa direktiivissä 68/414, ei ole sellaisenaan pidettävä jätedirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuna jätteenä.

C Toinen kysymys – Onko mereen valunut raskas polttoöljy jätettä?

59. Cour de Cassation tiedustelee toisella kysymyksellä, onko raskaasta polttoöljystä koostuva lasti, jota kuljetetaan aluksessa ja joka valuu onnettomuuden seurauksena mereen, sellaisenaan tai sekoittuneena veteen ja sedimentteihin jätedirektiivin liitteessä I olevassa jäteluokassa Q4 tarkoitettua jätettä.

60. Belgia ja luonnollisesti myös Total katsovat tosin, että jätedirektiivin soveltaminen on vastuuyleissopimuksen vuoksi mahdotonta. Tämän yleissopimuksen 3 artiklan 4 kappaleen mukaan omistajaa ja muita henkilöitä vastaan saa esittää korvausvaatimuksen pilaantumisvahingon takia ainoastaan yleissopimuksen mukaisesti.

61. Vastuuyleissopimuksella ei ole kuitenkaan merkitystä toisen kysymyksen kannalta jo senkään vuoksi, että siihen ei sisälly määräyksiä siitä, ovatko mereen valuneet öljytuotteet säiliöalusonnettomuuksissa jätettä. Vastuuyleissopimusta on tutkittava pikemminkin jäljempänä kolmannen kysymyksen yhteydessä, koska se koskee jätelainsäädännön mukaista vastuuta ja siten myös vahingonkorvausvastuuta.

62. Total katsoo lisäksi, että sillä, onko raskaasta polttoöljystä tullut jätettä, kun se on vuotanut mereen, ei selvästi ole merkitystä pääasian oikeudenkäynnin kannalta. Kyse on ainoastaan raskaasta polttoöljystä, joka on pilannut Mesquerin ranta-alueita. Tästä syystä tähän kysymyksen osaan ei pidä vastata.

46 – Vrt. asia C-416/02, komissio v. Espanja, tuomio 8.9.2005 (Kok. 2005, s. I-7487, 87 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja asia C-121/03, komissio v. Espanja, tuomio 8.9.2005 (Kok. 2005, s. I-7569, 58 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

63. Tämä väite on kuitenkin ristiriidassa Totalin kysymyksen toiseen osaan ehdottaman vastauksen kanssa. Total esittää siinä yhteydessä näkemyksenään, että rantoja pilaavaa raskaan polttoöljyn, veden ja sedimenttien sekoitusta on pidettävä jätteenä vain siinä tapauksessa, että on olemassa velvollisuus hävittää raskas polttoöljy. Tällainen – lähtökohtansa mukaisesti vain raskaaseen polttoöljyyn liittyvä – velvollisuus voi kuitenkin olla olemassa vain silloin, jos raskaasta polttoöljystä on tullut jätettä jo ennen sekoittumista.

64. Tästä syystä Totalin oman lausuman mukaisesti kysymyksen ensimmäinen osa on varsin merkityksellinen, ja siihen on vastattava.

65. Total esitti lisäksi näkemyksen, jonka olen jo esittänyt vastaavassa muodossa ja jonka mukaan ulos valunutta ainetta on tarkasteltava yhdessä pilaantuneen aineen kanssa.[47] Tällöin ratkaisevaa on se, hävitetäänkö seos, aiotaanko se hävittää tai onko olemassa velvollisuus sen hävittämiseen. Tämä näkökulma saattaa olla tietyissä tilanteissa järkevä, erityisesti silloin, jos seoksen osatekijöiden alkuperä ei ole enää selvitettävissä.

66. Seoksen tutkimisesta ei ole kuitenkaan hyötyä, jos on todettava – kuten tässä tapauksessa kolmannen kysymyksen yhteydessä – vastuu jätteiden syntymisestä. Tämä vastuu perustuu näet yleensä yksittäisiin osatekijöihin, tässä tapauksessa raskaaseen polttoöljyyn, kun puolestaan muiden osatekijöiden luonnehtiminen jätteeksi on seurausta raskaan polttoöljyn aiheuttamasta pilaantumisesta. Tästä syystä on tutkittava, onko raskaasta polttoöljystä tullut jätettä.

67. Direktiivin 75/442 liitteessä I – ”Jätteiden luokat” – mainitaan Q4 kohdassa ”materiaalit, jotka on heitetty pois, jotka ovat kadonneet tai muutoin vahingoittuneet, mukaan lukien kaikki materiaalit, laitteet jne., jotka ovat pilaantuneet vahingon seurauksena”. Tämä on indisio siitä, että tällaiset aineet kuuluvat jätteen käsitteen soveltamisalaan. Yksin sen perusteella ei voida kuitenkaan luokitella jätteiksi polttoaineita, jotka ovat vuotaneet maahan vahingossa ja aiheuttaneet pilaantumista.[48] Kuten näet jo ensimmäisen kysymyksen yhteydessä todettiin, aineet ja esineet ovat jätedirektiivin 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jätteitä vain siinä tapauksessa, että niiden haltija hävittää tai aikoo hävittää ne tai on velvollinen hävittämään ne.[49]

68. Raskaan polttoöljyn valumiseen mereen säiliöaluksen onnettomuuden yhteydessä ei liity – ilman muita erityisiä seikkoja – hävittämisaikomusta eikä hävittämistä koskevaa velvollisuutta. On kuitenkin tutkittava, onko haltija *hävittänyt* raskaan polttoöljyn, kun se on valunut mereen.

47 – Ks. asiassa C-1/03, Van de Walle ym., 29.1.2004 antamani ratkaisuehdotus (Kok. 2004, s. I-7613, 24 kohta).

48 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 43 kohta.

49 – Ks. edellä 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

69. Yhteisöjen tuomioistuin on noudattanut tältä osin asiassa Van de Walle antamassaan tuomiossa samanlaista linjaa kuin tuotantoprosessin yhteydessä syntyviä jäämiä koskevassa oikeuskäytännössään. Siinä yhteydessä olivat kyseessä polttoaineet, jotka olivat valuneet huoltoaseman säiliöistä ympäröivään maaperään.

70. Yhteisöjen tuomioistuin viittasi siihen, että kun tuotetta ei sellaisenaan ole pyritty tuottamaan myöhempää käyttöä varten eikä haltija voi käyttää sitä taloudellisesti kannattavasti uudelleen ilman edeltäviä muuntamistoimenpiteitä, se on katsottava rasitteeksi, jonka haltija *hävittää.* [50]

71. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan on selvää, että vahingossa vuotaneet polttoaineet, jotka aiheuttavat maan ja pohjaveden pilaantumisen, eivät ole (myöskään) sellainen tuote, joka voidaan käyttää uudelleen ilman muuntamistoimenpiteitä. Niiden kaupallistaminen on hyvin epävarmaa, ja vaikka se olisikin mahdollista, niin se edellyttäisi edeltäviä toimenpiteitä, jotka eivät olisi haltijalle taloudellisesti kannattavia. Nämä polttoaineet ovat näin ollen aineita, joita haltija ei aikonut tuottaa ja jotka hän *hävittää*, vaikkakin tahattomasti, niihin liittyvien tuotanto- tai jakelutoimenpiteiden yhteydessä. [51]

72. Kuten myös Ranska, Italia, Yhdistynyt kuningaskunta ja komissio esittävät, sama pätee raskaaseen polttoöljyyn, joka valuu mereen säiliöaluksen onnettomuuden yhteydessä ja sekoittuu veteen ja sedimentteihin. Sen käytettävyys on vähintäänkin epävarmaa, ellei jopa täysin mahdotonta. Siten raskaan polttoöljyn haltija on hävittänyt sen kuljetuksen yhteydessä – vaikkakin vahingossa.

73. Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi asiassa Van de Walle ym. antamassaan tuomiossa, että vahingossa vuotaneiden polttoaineiden pilaama maaperä on myös luokiteltava jätteeksi. Tällaisessa tapauksessa polttoaineita ei näet voi erottaa maasta, jonka ne ovat pilanneet, eikä niistä voida huolehtia tai niitä voida hyödyntää ilman, että myös maa on tarpeellisten puhdistustoimenpiteiden kohteena. [52]

74. Myös nämä näkemykset ovat sovellettavissa nyt käsiteltävään asiaan. Raskasta polttoöljyä voidaan käsitellä jätelainsäädännön mukaisesti vain siinä tapauksessa, että myös siihen sekoittuneisiin veteen ja sedimentteihin kohdistetaan tarvittava käsittely, olipa tarkoituksena eri ainesosien erottelu tai niistä kaikista huolehtiminen tai niiden hyödyntäminen.

75. Asiassa Van de Walle ym. annettua tuomiota on arvosteltu oikeuskirjallisuudessa,

50 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 46 kohta.

51 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 47 kohta, joka on vahvistettu alaviitteessä 19 mainitussa asiassa Thames Water Utilities annetulla tuomiolla (28 kohta).

52 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 52 kohta.

usein käytännön seurausten vuoksi. [53] Niiden perustelujen lisäksi, joita käsiteltiin jo tuomiossa tai ainakin ratkaisuehdotuksessa tai jotka olivat pikemminkin kaukaa haettuja, kyseenalaistettiin myös – perustellusti – se, että jätedirektiivin johdanto-osan kuudetta perustelukappaletta ei ollut mainittu. [54] Siinä todetaan, että ”*irtaimeen* tavaraan, jonka omistaja hävittää tai jonka hävittäminen on omistajan velvollisuutena voimassa olevien kansallisten säännösten perusteella, olisi sovellettava tehokkaita ja yhdenmukaisia jätehuollon säännöksiä, – –”.

76. Tässä perustelukappaleessa ei kuitenkaan välttämättä suljeta kiinteää tavaraa jätedirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Siitä voidaan enintään päätellä, että direktiivi ei lähtökohtaisesti koske kiinteää tavaraa. Olisi samassa perustelukappaleessa asetetun tehokasta ja yhdenmukaista jätehuollon järjestelmää koskevan tavoitteen vastaista sulkea pois jätelainsäädännön soveltaminen, jos irtaimesta tavarasta tulee sen sekoittuessa maaperään kiinteää. On pikemminkin estettävä se, että jätteet jätetään tällä tavoin jätelainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. [55]

77. Kuitenkin neuvosto ja parlamentti käsittelevät parhaillaan ehdotusta jätedirektiivin muuttamiseksi, ja ehdotuksessa esitetään muun muassa, että direktiiviä ei sovellettaisi maaperään, mukaan lukien saastunut maaperä, jota ei ole kaivettu pois, eikä pysyvästi maaperään kuuluviin rakennuksiin. [56]

78. Jo tämän vireillä olevan lainsäädäntömenettelyn vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen ei pitäisi ennakoida lainsäätäjän ratkaisua kyseenalaistamalla tätä seikkaa koskevaa oikeuskäytäntöään.

79. Lisäksi on viitattava siihen, että jätedirektiivin 2 artiklan 1 kohdan b alakohdan iv alakohdassa ei jätetä öljyjätteitä direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän

53 – Ks. esim. Ludger-Anselm Versteyl, ”Altlast Abfall – Vom Ende des 'beweglichen' Abfallbegriffs”, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2004, s. 1297; Lucas Bergkamp, ”A new court-made environmental liability regime for Europe”, [2004] 4 *Environmental Liability* 171; Philippe Billet, ”Le déchet, qualification incertaine des sols pollués”, *Revue juridique de l'environnement*, 2005, s. 309; Frank Petersen ja Melanie Lorenz, ”Das 'Van de Walle'-Urteil des EuGH – Sanierung von Altlasten nach Abfallrecht?”, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2005, s. 257; Christoph Riese ja Nora Karsten, ”Ist unausgekofferter kontaminierter Boden Abfall?”, *Zeitschrift für Umweltrecht*, 2005, s. 75; Heike Jochum, ”Neues zum europäischen Bodenschutz- und Abfallrecht – Sind die bodenschutzrechtlichen Bestimmungen der Umwelthaftungsrichtlinie und die Abfallrichtlinie nach dem 'Spatenprinzip' zu trennen?”, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2005, s. 140; Nikolaus Schultz, ”Ein Jahr nach 'van de Walle' – viel Lärm um nichts?”, *Zeitschrift für europäisches Umwelt- und Planungsrecht*, 2005, s. 230; Lothar Knopp, ”EuGH erweitert Abfallbegriff für Altlasten – erhebliche Kostenrisiken nicht ausgeschlossen”, *Betriebs-Berater*, nide 51/52, 2004, I.; Daniel Lawrence, ”European Court lays waste to contaminated land”, *Construction law*, tammi/helmikuu 2005, s. 26 ja Stephan Müller, ”Zählen verseuchte Grundstücke neuerdings zum Abfall?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1.12.2004, s. 25.

54 – Ks. edellä alaviitteessä 53 mainitut Billet, s. 318 ja sitä seuraavat sivut, Riese ja Karsten, s. 77, Petersen ja Lorenz, s. 258, ja Schultz, s. 231, sekä lisäksi suureksi osaksi yhtäläiset huomautukset, joita ovat esittäneet Anno Oexle julkaisussa *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 2004, s. 627 (erityisesti s. 628) ja Jens Hamer artikkelissaan ”Bodenschutz und Umwelthaftungsrecht made in Luxembourg”, *European Law Reporter*, 2004, s. 477 (erityisesti s. 482).

55 – Vrt. myös alaviitteessä 54 mainittu Hamer, s. 482.

56 – Neuvoston vahvistama yhteinen kanta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin antamiseksi jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamiseksi, neuvoston asiakirja 11406/07, 20.11.2007, 2 artiklan 1 kohdan b alakohta, jonka komissio hyväksyy, KOM(2007) 863, 9.1.2008. Vastaavanlainen, tosin ehdollinen rajoitus sisältyy jo komission 21.12.2005 antaman ehdotuksen KOM(2005) 667 (EUVL 2006, C 70, s. 6) 2 artiklan 1 kohdan f alakohtaan. Sitä vastoin Euroopan parlamentti ilmeisesti hylkäsi ensimmäisessä käsittelyssä 13.2.2007 tämän rajoituksen toimivaltaisen komitean kertomuksen vastaisesti (EUVL C 287 E, s. 136 (erityisesti s. 141).

säännöksen mukaan jätedirektiiviä ei sovelleta jätevesiin, lukuun ottamatta nestemäistä jätettä, jos ne kuuluvat muun lainsäädännön alaan. Öljyjätteet eivät ole jätevesiä, koska ne eivät ole peräisin veden hyödyntämisestä tai käytöstä. Siltä osin kuin ne ylipäänsä ovat (vielä) nestemäisiä, ne ovat pikemminkin nestemäistä jätettä.

80. Toiseen kysymykseen on siten vastattava, että raskasta polttoöljyä on pidettävä jätedirektiivissä tarkoitettuna jätteenä, jos se valuu mereen säiliöaluksen onnettomuuden yhteydessä ja sekoittuu veteen ja sedimentteihin.

D *Kolmas kysymys – Mereen valunutta raskasta polttoöljyä koskeva kustannusvastuu*

81. Cour de Cassation tiedustelee kolmannella kysymyksellä, voidaanko Totalia raskaan polttoöljyn tuottajana ja/tai sen myyjää tai rahdinantajaa pitää jätedirektiivin 1 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettuna jätteen tuottajana ja/tai haltijana tämän direktiivin 15 artiklan soveltamiseksi, vaikka tuote, joka muuttui onnettomuushetkellä jätteeksi, oli tuolloin kolmannen osapuolen kuljetettavana.

82. Jätedirektiivin 15 artiklassa säädetään siitä, kenen on vastattava jätteistä huolehtimisen kustannuksista. Viittaus tähän säännökseen osoittaa, että kolmannella kysymyksellä pyritään selvittämään, onko Total-konsernin yhtiöiden vastattava mereen valuneesta raskaasta polttoöljystä huolehtimisen kustannuksista.

1. Jätedirektiivin ja vastuuyleissopimuksen välinen suhde

83. Total ja Belgia katsovat, että jätedirektiivin 15 artiklaa ei voida soveltaa, sillä öljyn merellä aiheuttamaan pilaantumiseen liittyviä kustannuksia koskevasta vastuusta määrätään tyhjentävästi vastuuyleissopimuksessa ja rahastoyleissopimuksessa. Vastuu öljyn aiheuttamasta pilaantumisesta ”kanavoidaan” aluksen omistajalle, kun puolestaan muita osapuolia, erityisesti rahdinantajaa, kuten Total international Ltd:tä, vastaan ei voida esittää vaateita. Aluksen omistajan rajoitetun vastuun täydentämiseksi öljyn aiheuttama pilaantuminen katetaan rahastoyleissopimuksen mukaan siinä määriteltyyn kokonaissummaan saakka kansainvälisestä rahastosta. Nämä määräykset menevät tässä tapauksessa jätedirektiivin 15 artiklan soveltamisen edelle.

84. Lähes kaikki jäsenvaltiot ovat kyllä ratifioineet nämä kaksi yleissopimusta, mutta yhteisö ei ole ratifioinut niitä. Ne eivät siten kuulu osana yhteisön oikeuteen eivätkä

siis – toisin kuin Total esitti suullisessa käsittelyssä – sido yhteisöä.[57] Myös komissio korosti suullisessa käsittelyssä perustellusti, että kumpikaan yleissopimuksista ei sido yhteisöä kansainvälisenä tapaoikeutena.[58] Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin ei voi tulkita näitä yleissopimuksia ennakkoratkaisumenettelyssä.[59] Se voi kuitenkin tutkia, voivatko nämä yleissopimukset estää jätedirektiivin sovellettavuuden, vaikka ne eivät sidokaan yhteisöä.

Päätös 2004/246

85. Total viittaa päätökseen 2004/246, jossa valtuutetaan jäsenvaltiot allekirjoittamaan tai ratifioimaan yhteisön etujen mukaisesti öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1992 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä vuoden 2003 pöytäkirja tai liittymään siihen sekä valtuutetaan Itävalta ja Luxemburg valtuuttamaan sesta liittymään yhteisön etujen mukaisesti viiteasiakirjoihin.

86. Tämä päätös voidaan ymmärtää siten, että yhteisö on sallinut jäsenvaltioille poikkeamisen yhteisön oikeudesta siltä osin kuin tämä oli tarpeen lisäpöytäkirjaan liittymiseksi. Osan sallituista poikkeamista muodostavat siten päätöksen 2004/246 1 artiklan 4 kohdan mukaan vastuuyleissopimuksen määräykset.

87. Siltä osin kuin vastuuyleisopimus poikkeaa jätedirektiivistä, päätöstä 2004/246 annettaessa olisi mahdollisesti pitänyt nojautua EY 175 artiklan mukaiseen ympäristöä koskevaan toimivaltaan. Niin kauan kuin päätöstä ei kumota tai todeta mitättömäksi, moni seikka puoltaa kuitenkin sitä, että ainakin ne, joita asia koskee, voivat luottaa asianomaisten jäsenvaltioiden tekemän ja yhteisön salliman yleissopimuksen sovellettavuuteen.

88. Päätös 2004/246 tehtiin tosin vasta useita vuosia Erikan onnettomuuden jälkeen. Velvollisuus vastata öljyjätteistä huolehtimisen kustannuksista on sitä vastoin lähtökohtaisesti syntynyt haverin jälkeen. Päätökseen 2004/246 ei sisälly mitään viitteitä siitä, että sillä pitäisi kumota taannehtivasti tämä velvollisuus tietyissä olosuhteissa. Koska kustannusvastuu ei ole rangaistus, ei ole myöskään mitään syytä olettaa, että

57 – Vrt. asiassa C-308/06, Intertanko ym., 20.11.2007 antamani ratkaisuehdotus (37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa), joka koski alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä tehtyä kansainvälistä yleissopimusta (Marpol 73/78).

58 – Ks. kansainvälisen oikeuden sitovuudesta asia C-286/90, Poulsen ja Diva Navigation, tuomio 24.11.1992 (Kok. 1992, s. I-6019, Kok. Ep. XIII, s. I-191, 9 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja asia C-162/96, Racke, tuomio 16.6.1998 (Kok. 1998, s. I-3655, 45 kohta).

59 – Vrt. asia C-158/91, Levy, tuomio 2.8.1993 (Kok. 1993, s. I-4287, Kok. Ep. XIV, s. I-329, 21 kohta); asia C-379/92, Peralta, tuomio 14.7.1994 (Kok. 1994, s. I-3453, Kok. Ep. XVI, s. I-15, 16 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja asia C-124/95, Centro-Com, tuomio 14.1.1997 (Kok. 1997, s. I-81, 58 kohta).

lievemmän rangaistuksen periaate [60] olisi ristiriidassa jätedirektiivin 15 artiklan kanssa.

89. Ratkaiseva on siten oikeudellinen tilanne sillä hetkellä, jona jätelainsäädäntöön perustuvat velvoitteet syntyivät. Siten päätöksellä 2004/246 ei ole merkitystä nyt käsiteltävän asian kannalta.

91. Ei ole suljettu pois, että direktiivillä 2004/35 konkretisoidaan jätedirektiivin 15 artiklaa ja että siihen sisältyvä vastuuyleissopimusta koskeva poikkeus vaikuttaa siten mahdollisesti myös jätedirektiivin 15 artiklaan. Yhteisöjen tuomioistuimen ei tarvitse kuitenkaan ratkaista tätä seikkaa nyt käsiteltävässä asiassa. Direktiivi 2004/35 annettiin nyt käsiteltävien tapahtumien jälkeen, ja se oli pantava täytäntöön 30.4.2007 mennessä. Se ei koske vahinkoja, jotka ovat aiheutuneet tätä päivämäärää edeltävistä päästöistä, tapahtumista tai onnettomuuksista.

Direktiivi 2004/35

Merioikeusyleissopimuksen 235 artikla

90. Total ja Belgia mainitsevat perusteluna jätehuoltoa koskevan puitedirektiivin soveltamista vastaan vielä ympäristövastuuta koskevan direktiivin 2004/35. [61] Tämän direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa suljetaan direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle ympäristövahinko tai sen välitön uhka, jos syynä on tapaus, jota koskeva vahinkovastuu tai korvaus kuuluu vastuuyleissopimuksen soveltamisalaan, jos tämä sopimus on voimassa asianomaisessa jäsenvaltiossa.

92. Total vetosi suullisessa käsittelyssä edelleen merioikeusyleissopimuksen 235 artiklan 3 kappaleeseen. Sen mukaan valtiot toimivat yhteistyössä kansainvälisen oikeuden soveltamiseksi sekä kehittämiseksi varmistaakseen pikaisen ja riittävän korvauksen suorittamisen meriympäristön pilaantumisesta johtuvista vahingoista.

60 – Ks. tästä yhdistetyt asiat C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, Berlusconi ym., tuomio 3.5.2005 (Kok. 2005, s. I-3565, 66 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

61 – Ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta 21.4.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY (EUVL L 143, s. 56)

93. Merioikeusyleissopimus on erottamaton osa yhteisön oikeusjärjestystä, ja se sitoo

yhteisöä.[62] Kuten Ranska kuitenkin täysin perustellusti vastaa Totalille, merioikeusyleissopimuksen 235 artiklan 3 kohdasta ei voida mitenkään johtaa sidonnaisuutta tiettyihin pilaantumisvahinkoja koskevaan vastuuseen liittyviin kansainvälisiin yleissopimuksiin. Se sisältää ainoastaan yhteistyössä toimimista koskevan tehtävän.

EY 307 artikla

94. Todettakoon lopuksi, että myöskään EY 307 artiklan ensimmäinen kohta ei johda siihen, että vastuuyleissopimuksen määräykset menisivät jätedirektiivin 15 artiklan edelle. Vastuuyleissopimus tehtiin vasta yhteisön perustamisen 1.1.1958 jälkeen Ranskan osallistuessa siihen, ja Ranska ratifioi sen. Tästä syystä EY 307 artiklan ensimmäistä kohtaa ei voida sen sanamuodon perusteella soveltaa.

95. EY 307 artiklan ensimmäisen kohdan analoginen soveltaminenkaan ei johda toiseen lopputulokseen. Se on mahdollinen, jos jäsenvaltion kansainvälinen velvoite on ristiriidassa myöhemmin hyväksytyn johdettuun oikeuteen kuuluvan toimenpiteen kanssa. Ranska näyttää jättäneen vastuuyleissopimusta, siinä muodossa kuin se oli vuonna 1969, koskevan ratifiointi-ilmoituksen 11.3.1975,[63] kun puolestaan neuvosto hyväksyi jätehuoltoa koskevan puitedirektiivin alkuperäisen version vasta 15.7.1975.

96. Tässä yhteydessä ei tarvitse myöskään tutkia enempää sitä, tuleeko EY 307 artiklan ensimmäisen kohdan analoginen soveltaminen tässä tilanteessa kysymykseen. Vastuuyleissopimus ei näet voinut alkuperäisessä muodossaan estää tässä tapauksessa jätedirektiivin 15 artiklan soveltamista. Mahdollinen ristiriita vuoden 1992 vastuuyleissopimuksen ajallisesti sovellettavan version ja 15 artiklan välillä voisi näet perustua vain siihen, että vastuuyleissopimuksessa suljetaan laajasti pois säiliöaluksen rahdinantajaa vastaan esitettävät vaateet, kun sitä vastoin tämän on 15 artiklan mukaan mahdollisesti vastattava öljyjätteistä huolehtimisen kustannuksista. Tätä vastuun sulkemista pois ei kuitenkaan sisältynyt vielä vuoden 1969 vastuuyleissopimukseen. Se on jätedirektiivin 15 artiklaan nähden Ranskan uudempi kansainvälinen velvoite.

97. Jätedirektiivin nykyinen 15 artikla perustuu kyllä vuonna 1991 tehtyyn direktiivin muutokseen, mutta jo jätedirektiivin

62 – Asia C-459/03, komissio v. Irlanti, ns. MOX-Plant -tapaus, tuomio 30.5.2006 (Kok. 2006, s. I-4635, 82 kohta); ks. tarkemmin edellä alaviitteessä 57 mainitussa asiassa Intertanko antamani ratkaisuehdotus, 46 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

63 – Ks. verkkosivut http://www.comitemaritime.org/ratific/imo/imoidx.html. Asetuksessa 75-553, joka on annettu 26.6.1975 ja julkaistu 3.7.1975, Journal officiel 1975, s. 6716, ilmoitetaan ratifiointi-ilmoituksesta, vedotaan ratifioinnille vuonna 1971 annettuun valtuutukseen ja todetaan, että yleissopimus tuli voimaan 19.6.1975.

alkuperäiseen versioon sisältyi 11 artikla, jonka sisältö oli sama kuin 15 artiklan.

98. Aluksen omistajan vastuun rajoitusta olisi mahdollisesti arvioitava toisin, koska tällainen rajoitus vahvistettiin jo vastuuyleissopimuksen alkuperäisen version 5 artiklassa. Tältä osin voitaisiin esittää kysymys siitä, estääkö välittömästi ennen vastuuyleissopimuksen ratifiointia tapahtunut jätedirektiivin hyväksyminen EY 307 artiklan ensimmäisen kohdan analogisen soveltamisen. Tätä ei kuitenkaan tarvitse tutkia enempää tässä yhteydessä, koska nyt käsiteltävä asia ei koske aluksen omistajan vastuuta vaan lastin omistajan vastuuta.

Direktiivin mukainen tulkinta

99. Siten tähän mennessä mainittujen seikkojen perusteella vastuuyleissopimus ja rahastoyleissopimus eivät merkitse sitä, että jätedirektiivin 15 artiklaa ei voitaisi soveltaa. Esitetyt perustelut kuvaavat tosin pitkälle menevää poliittista konsensusta siitä, että öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta vastuusta määrätään vastuuyleissopimuksessa ja rahastoyleissopimuksessa.

100. Tämän konsensuksen vahvistavat yhtäältä se, että lähes kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet molemmat yleissopimukset, ja toisaalta useat Totalin esittämät yhteisön tekstit, jotka eivät ole sitovia ja joissa todetaan samoin, että öljyn aiheuttamiin pilaantumisvahinkoihin sovelletaan yleissopimuksia. Kyseessä ovat ensimmäinen ympäristöä koskeva toimintaohjelma,[64] komission ehdotus neuvoston direktiiviksi jätteiden aiheuttamiin vahinkoihin liittyvästä siviilioikeudellisesta vastuusta,[65] komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle raakaöljyn merikuljetusten turvallisuudesta[66] sekä komission vastaukset kahteen parlamentissa esitettyyn kysymykseen.[67]

101. Tämän lisäksi se, että näillä yleissopimuksilla poikettaisiin yhteisön oikeudesta, merkitsisi sitä, että Ranskan ja mahdollisesti muidenkin jäsenvaltioiden yhteisön oikeuteen ja kansainväliseen oikeuteen perustuvat velvoitteet olisivat ristiriidassa keskenään. Yhteisön ja jäsenvaltioiden välisen lojaalin yhteistyön velvoite (uskollisuus yhteisölle) edellyttää, että tällaisia ristiriitoja pyritään mahdollisuuksien mukaan välttämään.

102. Todettakoon lopuksi, että merioikeusyleissopimuksen 235 artiklan 3 kappaleeseen

64 – EYVL 1973, C 112, s. 1.

65 – EYVL 1989, C 251, s. 3.

66 – KOM(2000) 142 lopullinen, s. 6.

67 – Wallströmin komission nimissä antamat vastaukset kysymykseen E-0842/00, jonka esitti parlamentin jäsen Chris Davis otsikolla "Öljytankkeri Erikan aiheuttamat tuhot ja vastuu ympäristöstä" (EYVL 2001, C 53 E, s. 30) ja kysymykseen E-1752/03, jonka esitti parlamentin jäsen Eija-Riitta Korhola otsikolla "Seurausanalyysien ja vastuuvakuutusten käyttö öljyvahinkoihin varautumisessa" (EUVL 2004, C 51 E, s. 137).

perustuva yhteistyössä toimimista koskeva yhteisön velvoite merkitsee ainakin sitä, että yhteisö ottaa erityisellä tavalla valtioiden ponnistelut huomioon. Tämä vastaa myös EY 174 artiklan 1 kohdan neljännen luetelmakohdan mukaista yhteisön ympäristöpolitiikan tavoitetta, jonka mukaan on edistettävä sellaisia toimenpiteitä kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan ympäristöongelmiin.

103. Tästä syystä jätedirektiivin 15 artiklaa on tulkittava mahdollisuuksien mukaan siten, että vältetään ristiriidat vastuuyleissopimuksen ja rahastoyleissopimuksen kanssa.[68]

2. Jätedirektiivin 15 artiklan tulkinta

104. Seuraavaksi on tutkittava, onko Total-konsernin molempien yhtiöiden vastattava ulos valuneesta raskaasta polttoöljystä huolehtimisen kustannuksista raskaan polttoöljyn valmistajina ja/tai myyjinä tai rahdinantajina jätedirektiivin 15 artiklan mukaisesti.

Jätedirektiivin 15 artiklassa mainitut henkilöt

105. Jätedirektiivin 15 artiklassa säädetään jätteistä huolehtimisen kustannuksia koskevasta vastuusta. Ensimmäisen luetelmakohdan mukaan saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti jätteistä huolehtimisen kustannuksista vastaa jätteen haltija, joka antaa jätteen keräilijän tai 9 artiklassa tarkoitetun yrityksen haltuun. Lisäksi toisessa luetelmakohdassa mainitaan jätteen aiemmat haltijat tai valmistaja, jonka tuotteesta jäte on peräisin.

106. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tästä asiassa Van de Walle ym. antamassaan tuomiossa, että tässä säännöksessä asetetaan huolehtimistoimenpiteiden taloudellinen vastuu saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti henkilöille, jotka ovat aiheuttaneet jätteen, olivatpa he jätteen haltijoita tai aikaisempia haltijoita tai valmistajia, joiden tuotteesta jäte on peräisin.[69]

107. Siksi Total France saattaa raskaan polttoöljyn tuottajana eli valmistajana, jonka tuotteesta jäte on peräisin, olla vastuussa kustannuksista.

108. Total international Ltd:tä tämä koskee sitä vastoin vain siinä tapauksessa, että se oli öljyjätteiden haltija tai ainakin aiempi haltija.

68 – Vrt. myös edellä alaviitteessä 57 mainitussa asiassa Intertanko antamani ratkaisuehdotus, 78 kohta.

69 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 58 kohta.

109. Jätedirektiivin 1 artiklan c alakohdan mukaan haltijan käsitteellä tarkoitetaan jätteen tuottajaa, luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka hallussa jäte on. Asiassa Van de Walle ym. annetun tuomion mukaan jätedirektiivissä määritellään haltija näin ollen laajasti, eikä siinä tarkenneta, kuuluuko velvollisuus huolehtia jätteistä tai hyödyntää ne yleisen säännön mukaan jätteiden tuottajalle vai niiden hallussapitäjälle. Hallussapito ei riipu siitä, onko kyseessä omistajuus vai haltijuus. [70]

110. Ei ole mahdotonta, että Total international Ltd oli kuljetuksen aikana välillisesti kuljetusyhtiön ja aluksen miehistön edustamana raskaan polttoöljyn haltija. Haverin vuoksi se menetti kuitenkin mahdollisen haltijuuden siinä vaiheessa, kun raskaasta polttoöljystä tuli jätettä. Siten Total international Ltd ei ollut missään vaiheessa öljyjätteen haltija.

111. Total international Ltd voi siis olla vastuussa kustannuksista vain siinä tapauksessa, että tätä yhtiötä on pidettävä öljyjätteen tuottajana ja että se oli siksi jätedirektiivin 1 artiklan 1 kohdan c alakohdan perusteella myös öljyjätteen haltija.

112. Jätedirektiivin 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa määritellään tuottajalla tarkoitettavan jokaista, jonka toiminta tuottaa jätettä (alkuperäinen tuottaja) ja/tai joka suorittaa esikäsittelyä, sekoittamista tai muunlaista toimintaa, jonka tuloksena kyseisen jätteen laatu tai koostumus muuttuu.

113. Se, vastaako tämä määritelmä Total international Ltd:tä, riippuu – kuten komissiokin esittää – siitä, vaikuttiko se öljyjätteen syntymiseen sillä tavoin, että tämä tapahtuma on yhteydessä sen omaan toimintaan. Näin on oletettava, jos haveri johtui sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä tai muista Total international Ltd:n vilpillisistä menettelytavoista, jotka saattavat synnyttää sen vastuun. [71] Ainoastaan toimivaltainen tosiseikat toteava tuomioistuin voi tosin todeta, onko Total international Ltd tämän mukaan öljyjätteen tuottaja.

114. Edellä mainitun 16.1.2008 annetun rikostuomion perusteella on lisättävä, että myös Total France voidaan katsoa vastaavien tosiseikkoja koskevien toteamusten perusteella samojen perusteiden mukaan jätteen tuottajaksi ja haltijaksi. Tribunal de grande instance on näet todennut, että Total international Ltd ei ole syyllinen Erikan onnettomuuteen vaan toinen tytäryhtiö Total SA, koska tämä yhtiö valitsi aluksen eikä käyttänyt siinä yhteydessä tarvittavaa huolellisuutta. [72] Toimivaltaisten kansallisten

70 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 55 kohta.

71 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 60 kohta.

72 – Edellä alaviitteessä 15 mainittu Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antama tuomio, s. 228. Tosin öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston johtajan 20.9.2006 päivätyssä muistiossa 92FUND/EXC.34/6/Add.1 todetaan (http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc34-6eadd1.pdf, s. 8) kyseiseen ajankohtaan mennessä tehtyjen tutkimusten perusteella, että Total ei voinut olla tietoinen aluksen puutteista.

tuomioistuinten tehtävänä on tutkia, onko myös Total Francen katsottava olevan jätteen tuottaja.

115. Siten Total France saattaa olla vastuussa öljyjätteistä huolehtimisen kustannuksista siksi, että se on valmistanut raskaan polttoöljyn, mutta myös siksi, että se on tuottanut öljyjätteet. Total international Ltd voi joutua korvaamaan kustannukset ainoastaan siinä tapauksessa, että se on tuottanut öljyjätteet.

Kustannuksista vastaavan tahon valitseminen jätedirektiivin 15 artiklan mukaisesti saastuttaja maksaa -periaatteen perusteella

116. On vielä pohdittava, onko Total Francen ja mahdollisesti Total international Ltd:n vastattava öljyjätteistä huolehtimisen kustannuksista jo sen vuoksi, että ne kuuluvat jätedirektiivin 15 artiklassa mainittuihin henkilöihin.

117. Komissio näyttää itse asiassa pitävän lähtökohtana sitä, että *kaikki* jätedirektiivin 15 artiklassa mainitut voidaan asettaa vastuuseen jätteistä huolehtimisen kustannuksista. Sitä vastoin Yhdistynyt kuningaskunta esitti suullisessa käsittelyssä näkemyksenään, että jätedirektiivin 15 artikla ei ole vastuuta koskevan sääntelyn perusta erityisesti sen vuoksi, että siinä ei säädetä kustannuksista vastaavan tahon valitsemisesta.

118. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin tulkinnut jätedirektiivin 15 artiklaa toisin. Asiassa van de Walle ym. annetussa tuomiossa olivat kyseessä polttoaineet, jotka vuotivat huoltoasemalta ja pilasivat ympäröivän maaperän. Tästä on vastuussa lähtökohtaisesti huoltoasemayrittäjä, joka oli hankkinut polttoaineet yritystään varten ja oli siten niiden haltija ja jolla oli ne varastossa toimintaansa varten silloin, kun polttoaineista tuli jätettä direktiivin 75/442 1 artiklan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla.[73] Ainoastaan siinä poikkeustapauksessa, että huoltoaseman varastointilaitteiden huono kunto ja polttoaineiden vuotaminen johtuvat huoltoasemalle polttoaineita toimittavan öljyyhtiön sopimusvelvoitteiden rikkomisesta tai sen suorittamasta muusta toimenpiteestä, joka voi saattaa tämän yrityksen vastuuseen, tämä yritys olisi vastuussa. Silloin voitaisiin katsoa, että tämä öljy-yhtiö olisi toiminnallaan tuottanut jätettä direktiivin 75/442 1 artiklan b alakohdassa tarkoitetussa merkityksessä, ja se voidaan näin ollen katsoa jätteiden haltijaksi.[74]

119. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan kustannuksista vastaa se, joka on aiheuttanut jätteen.[75] Jätedirektiivin 15 artiklassa mainitut henkilöt kuvaavat sitä vastoin

73 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 59 kohta.

74 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 60 kohta.

75 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 58 kohta.

ainoastaan mahdollisten kustannuksista vastaavien piiriä, johon on saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti valittava se, jonka maksettavaksi kustannukset on määrättävä.

120. Saastuttaja maksaa -periaatteen tulkitseminen tällä tavoin kustannusjaon periaatteeksi vastaa muita kieliversioita, joissa ei käytetä syy-yhteyden käsitettä, toisin kuin saksankilisessä versiossa, vaan todetaan, että saastuttaja maksaa (*Polluter pays, pollueur-payeur*). Yhteisöjen tuomioistuin on vastaavasti ymmärtänyt saastuttaja maksaa -periaatteen ilmaisuksi suhteellisuusperiaatteesta, jolla velvoitetaan jäsenvaltiot – ja yhteisön lainsäätäjä – olemaan määräämättä kenenkään maksettavaksi kustannuksia, jotka ovat olosuhteiden perusteella tarpeettomia.[76] Kyseisessä konkreettisessa tapauksessa oli kyse siitä, voidaanko maatalous velvoittaa vähentämään nitraattipitoisuutta enemmän kuin sen määrän, joka vastaa sen osuutta kokonaispitoisuudesta. Jätelainsäädännön osalta tästä on aluksi pääteltävä, että kenenkään ei pidä joutua vastaamaan sellaisista jätteistä huolehtimisen kustannuksista, jotka ovat peräisin muilta.

121. Jos tuotteesta tulee jätettä, jätteen tuottaja on lähtökohtaisesti viimeinen haltija, koska hän hävittää tuotteen. Kuten Total esittää, tuotteen valmistajan vastuu kustannuksista – siten kuin se on jätedirektiivin 15 artiklan mukaan mahdollinen – näyttäisi olevan ristiriidassa saastuttaja maksaa -periaatteen kanssa.

76 – Asia C-293/97, Standley ym., tuomio 29.4.1999 (Kok. 1999, s. I-2603, 52 kohta).

122. Kuitenkin muutamissa jätteiden käsittelyä koskevissa säännöksissä kohdistetaan niistä huolehtimisen kustannukset lähtökohtaisesti sen tuotteen valmistajan maksettaviksi, josta tuli jätettä. Komissio viittaa tässä yhteydessä paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista ja direktiivin 91/157/ETY kumoamisesta 6.9.2006 annettuun direktiiviin 2006/66/EY,[77] jonka 8 artiklassa säädetään, että paristojen ja akkujen tuottajan on vastattava niiden huolehtimisesta jätteenä aiheutuvista kustannuksista.[78] Jäsenvaltiot voivat myös pakkauksista ja pakkausjätteistä 20.12.1994 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 94/62/EY[79] 15 artiklan mukaan määrätä jätelainsäädännön mukaisen huolehtimisen kustannukset pakkauksen tuottajan maksettaviksi.[80]

123. Nämä säännökset perustuvat siihen, että jätedirektiivin 15 artiklaan ja erityisesti siinä mainittuun saastuttaja maksaa -periaatteeseen ei sisälly selkeää ja tyhjentävää kustannusvastuuta koskevaa sääntelyä. Saastuttaja maksaa -periaatetta voidaan pikemminkin edelleen konkretisoida, ja sitä pitää konkretisoida. Tämä tehtävä on ensisijaisesti lainsäätäjällä.

77 – EUVL L 266, s. 1.

78 – Vastaavia säännöksiä sisältyy romuajoneuvoista 18.9.2000 annetun direktiivin 2000/53/EY (EYVL L 269, s. 34) 5 artiklan 4 kohtaan ja sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta 27.1.2003 annetun direktiivin 2002/96/EY (EUVL 2003, L 37, s. 24) 8 artiklaan.

79 – EYVL L 365, s. 10.

80 – Asia C-26/05, Plato Plastik Robert Frank, määräys 16.2.2006 (Kok. 2006, s. I-24, 34 kohta).

124. Tuomioistuinten täytyy soveltaa tätä konkreettista muotoa, tarvittaessa tulkita sitä ja tilanteen mukaan tutkia sen perusteella, noudatetaanko siinä saastuttaja maksaa -periaatteen rajoja. Tämä periaate on jätedirektiivin 15 artiklan jokaisen kansallisen täytäntöönpanon arviointiperusteena, mutta se sitoo myös yhteisön lainsäätäjää, koska se on vahvistettu EY 174 artiklan 2 kohdassa ympäristöpolitiikan perustaksi.

125. Tiettyjä EY 174 artiklassa mainittuja tavoitteita ja periaatteita on kuitenkin punnittava keskenään. Myös perusteiden soveltaminen on monitahoista. Siksi tuomioistuimessa tapahtuvan valvonnan on välttämättä rajoituttava sen tutkimiseen, onko EY 174 artiklan soveltamisedellytysten osalta tehty ilmeinen arviointivirhe sääntelyä annettaessa. [81]

126. Tätä taustaa vasten yhteisön lainsäätäjän tai kansallisen lainsäätäjän päätöstä määrätä sen tuotteen valmistajan maksettavaksi, josta jätteet ovat peräisin, siitä huolehtimisen kustannukset, ei voida lähtökohtaisesti riidanalaistaa. Useimpien tuotteiden osalta jo valmistajan on näet pidettävä lähtökohtana sitä, että niistä tulee tarkoituksensa mukaisen käytön jälkeen joskus jätettä. Valmistaja aiheuttaa siten taloudellisten hyödykkeiden tuotannolla jätettä ja on siten myös saastuttaja maksaa -periaatteen mukaan siitä vastuussa.

127. Valmistajan kustannusvastuusta on muutamia etuja. Jos hänen on vastattava huolehtimisesta, hänellä on kannustin suunnitella tuote siten, että siitä voidaan huolehtia mahdollisimman vähäisin kustannuksin. Tällä toteutetaan EY 174 artiklan 1 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa vahvistettu luonnonvarojen harkitun ja järkevän käytön tavoite ja EY 174 artiklan 2 kohdan periaate, jonka mukaan ympäristövahingot olisi torjuttava ensisijaisesti niiden lähteellä. Samalla valmistaja voi sisällyttää huolehtimiskustannukset hintaan ja siten vyöryttää ne viimeiselle omistajalle, joka on varsinainen jätteen tuottaja. Viime kädessä tällä kustannuksia koskevalla sääntelyllä viedään viimeiseltä omistajalta kannustin tämän tuotteen lainvastaiseen hävittämiseen huolehtimiskustannusten säästämiseksi.

128. Valmistajan vastuuta koskevat erityissäännöt puoltavat tosin myös sitä, että huolehtimiskustannusten määrääminen tuotteen valmistajan rasitteeksi edellyttää tällaista nimenomaista sääntöä. Erityisesti edellä kuvatut edut ilmenevät vain silloin, jos tuottaja ja viimeinen omistaja tuntevat kustannuksia koskevan sääntelyn.

129. Lisäksi kustannusvastuuta koskevia näkökohtia, jotka liittyvät tuotteiden tarkoituksen mukaiseen käyttöön, ei pidä soveltaa rajoittamattomasti jätteisiin, joita syntyy epätavallisten tapahtumien yhteydessä. Nyt käsiteltävä asia kuvastaa tätä: tarkoituksen mukaisen käytön yhteydessä eli silloin, kun raskas polttoöljy poltetaan, ilmakehään syntyy kaasumaisia päästöjä, jotka eivät jätedirektiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan kuulu jätelainsäädännön

81 – Asia C-284/95, Hi-Tech, tuomio 14.7.1998 (Kok. 1998, s. I-4301, 37 kohta) ja asia C-86/03, Kreikka v. komissio, tuomio 15.12.2005 (Kok. 2005, s. I-10979, 88 kohta), jotka koskevat yhteisön lainsäätäjää.

soveltamisalaan, ja mahdollisesti vähemmässä määrin myös kiinteitä jätteitä. Niistä huolehtiminen on mahdollista kustannuksiltaan verrattain edullisesti, koska ne muodostuvat voimalaitoksessa, joka on jo varustettu tätä varten. Sen jälkeen, kun raskas polttoöljy valuu mereen ja sekoittuu veteen ja sedimentteihin, syntyy sitä vastoin huomattavasti suurempia määriä jätettä, jotka kyetään keräämään ja joista kyetään huolehtimaan vain suurin vaikeuksin.

130. Tällaisten jätteiden syntymistä koskevaa riskiä ei siten voida saastuttaja maksaa -periaatteen mukaan ilman muuta asettaa raskaan polttoöljyn valmistajalle, vaan ainoastaan siltä osin kuin se voi vaikuttaa jätteiden epätavalliseen syntymiseen.

131. Näin todetaan asiassa Van de Walle ym. annetussa tuomiossa: onnettomuuden yhteydessä syntyvää jätettä koskevan riskin kantaa se, joka kykenee estämään onnettomuuden. Vain poikkeuksellisesti vastuussa ovat muut henkilöt, jos niiden voidaan katsoa vaikuttaneen itsenäisesti vahingon syntymiseen.

Soveltaminen nyt käsiteltävään asiaan

132. Jos Total-yhtiöiden kustannusvastuuta pitäisi arvioida yksinomaan jätedirektiivin 15 artiklan perusteella, edellä esitetystä seuraisi, että niiden pitäisi raskaan polttoöljyn valmistajana ja/tai myyjänä tai rahdinantajana katsoa olevan alukselle tapahtuneen onnettomuuden jälkeen vastuussa öljyjätteestä huolehtimisen kustannuksista siltä osin kuin niiden voidaan katsoa vaikuttaneen omalta osaltaan raskaan polttoöljyn vuotamiseen.

133. Jätedirektiivin 15 artiklan kaltaisella direktiivin säännöksellä ei kuitenkaan sellaisenaan voida luoda velvoitteita yksityiselle, eikä direktiiviin näin ollen sellaisenaan voida vedota tällaista henkilöä vastaan. [82] Siten 15 artiklan säännöksiä voidaan soveltaa Total-yhtiöihin vain siltä osin kuin niillä on perusta Ranskan oikeudessa.

134. Ranskan oikeus voisi olla Total-yhtiöiden vastuun esteenä. Ranskassa voimassa olevan vastuuyleissopimuksen 3 artiklan 4 kappaleen c kohdassa suljetaan nimittäin pois kaikki vahingonkorvausvaateet rahdinantajaa vastaan. Toisin on vain, jos pilaantumisvahinko johtuu rahdinantajan omasta virheestä tai laiminlyönnistä, jolla hänen on ollut tarkoitus aiheuttaa tällaista vahinkoa, tai jos hän on aiheuttanut vahingon huolimattomuudesta ja tietoisena siinä, että tällaista vahinkoa todennäköisesti aiheutuu. Toimivaltaisten tuomioistuinten on ratkaistava, onko tämä vastuun sulkeminen pois sovellettavissa Total-yhtiöihin. [83]

82 – Ks. esim. asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 723, Kok. Ep. VIII, s. 457, 48 kohta); yhdistetyt asiat C-397/01–C-403/01, Pfeiffer ym., tuomio 5.10.2004 (Kok. 2004, s. I-8835, 108 kohta) ja asia C-80/06, Carp, tuomio 7.6.2007 (Kok. 2007, s. I-4473, 20 kohta).

83 – Edellä alaviitteessä 15 mainitussa Tribunal de grande instance de Paris'n 16.1.2008 antamassa tuomiossa (s. 235) tämä suljettiin pois Total SA:n osalta.

135. Vastuun sulkeminen pois ei tosin vaikuta silloinkaan, kun asianomaiset henkilöt ovat myötävaikuttaneet vahingon syntymiseen, olevan ristiriidassa jätedirektiivin 15 artiklan kanssa, vaan se on sallittua sen harkintavallan käyttöä, jonka saastuttaja maksaa -periaate antaa jäsenvaltioille täytäntöönpanon yhteydessä.

136. Vastuuyleissopimuksessa ja rahastoyleissopimuksessa täsmennetään kustannusvastuun jakoa merellä tapahtuvien öljyonnettomuuksien osalta. Vastuuyleissopimuksella toteutettu kustannusvastuun kanavointi aluksen omistajalle vastaa saastuttaja maksaa -periaatetta. Yleensä tämä on onnettomuuksien yhteydessä vastuussa siitä, että hänen aluksensa lastista tuli jätettä, koska hän vastaa käyttämänsä tai käytettäväksi antamansa aluksen ohjauksesta ja kunnosta. Tietyissä tapauksissa, joissa kolmannet osapuolet ovat vastuussa vahingosta, 3 artiklan 2 ja 3 kappaleessa säädetään aluksen omistajan vapauttamisesta vastuusta. Tämä vastuun muoto vastaa yhteisöjen tuomioistuimen toteamaa huoltoasemayrittäjän vastuuta polttoaineesta, joka on valunut säiliöistä ympäröivään maaperään. [84]

137. Vastuun kanavoimiseen kuuluvat vastuuyleissopimuksen 3 artiklan 4 kappaleen mukaiset esteet sille, että vaateita esitettäisiin muita kohtaan, erityisesti c kohdassa tarkoitettua rahdinantajaa vastaan, ovat yhteensopivia saastuttaja maksaa -periaatteen kanssa. Ensinnäkin nämä henkilöt voidaan saattaa ankaroitetun vastuun perusteella suoraan vastuuseen silloin, kun pilaantumisvahinko johtuu hänen omasta virheestään tai laiminlyönnistään, jolla hänen on ollut tarkoitus aiheuttaa tällaista vahinkoa, tai jos hän on aiheuttanut vahingon huolimattomuudesta ja tietoisena siinä, että tällaista vahinkoa todennäköisesti aiheutuu. Toiseksi aluksen omistaja voi vastuuyleissopimuksen 3 artiklan 5 kappaleen mukaan vaatia kolmansia osapuolia vastuuseen tapahtuneesta. Siten varmistetaan se, että myös nämä henkilöt voidaan saattaa vastuuseen kustannuksista oman osuutensa osalta saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti. Tällainen vaade olisi tutkittava erityisesti siinä tapauksessa, että Total-yhtiöt olisivat osittain tai kokonaan vastuussa alukselle aiheutuneesta onnettomuudesta, kuten Tribunal de grande instance on todennut [85] ja kuten sekä komissio että Ranska katsovat mahdolliseksi.

138. Vastuuyleissopimuksen 5 artiklassa rajoitetaan tosin aluksen omistajan vastuuta silloin, jos ei osoiteta, että pilaantumisvahinko johtuisi hänen omasta virheestään tai laiminlyönnistään, jolla hänen on ollut tarkoitus aiheuttaa tällaista vahinkoa, tai jos hän on aiheuttanut vahingon huolimattomuudesta ja tietoisena siinä, että tällaista vahinkoa todennäköisesti aiheutuu. Jos tätä vastuun rajoitusta sovelletaan, aluksen omistaja tyydyttää yksittäiset vaateet 5 artiklan 4 kappaleen mukaan vain vaatimusten mukaisessa suhteessa eli osittain. Tämä näyttää aluksi saastuttaja maksaa -periaatteen läpimurrolta.

84 – Edellä alaviitteessä 27 mainittu asia Van de Walle ym., tuomion 59 kohta.

85 – Edellä alaviitteessä 15 mainittu 16.1.2008 annettu tuomio, s. 228.

139. Aluksen omistajan rajoitettua vastuuta täydennetään kuitenkin rahastoyleissopimuksen mukaan öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston vastuulla. Rahastoyleissopimuksen 12 artiklan mukaan rahastoa rahoittavat ne, joille toimitetaan meriliikenteessä suuria määriä raakaöljyä tai polttoöljyä. Nämä yritykset aiheuttavat kysynnällään öljykuljetuksia, joista seuraa öljyonnettomuuksien riski merelle. Myös niiden voidaan näin ollen saastuttaja maksaa -periaatteen mukaan katsoa olevan vastuussa öljyonnettomuuksien yhteydessä syntyvistä öljyjätteistä huolehtimisen kustannuksista. Rahaston vastuu ei ole mahdollinen, kun kyseessä ovat rahastoyleissopimuksen 4 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetut sotavahingot, ja sitä voidaan rajoittaa vahinkoa kärsineen oman myötävaikutuksen perusteella tämän artiklan 3 kappaleen nojalla. Lisäksi rahastoyleissopimuksen 9 artiklan mukaan on olemassa mahdollisuus vaatia kolmansia osapuolia vastuuseen tapahtuneesta myös niiden kustannusten osalta, jotka rahasto ottaa vastattavikseen. Nyt käsiteltävässä asiassa rahasto on tämän mukaisesti nostanut varmuuden vuoksi kanteen eri henkilöitä vastaan, ja niihin kuuluvat erityisesti nyt käsiteltävässä asiassa osallisina olevat Total-yhtiöt. [86]

140. Myös rahaston vastuuta on rajoitettu. Vastuun rajoitus saattaa johtaa siihen, että aluksen omistaja ja rahasto eivät kumpikaan joudu korvaamaan osuuksia öljyn aiheuttamasta meren pilaantumisesta aiheutuvista jätteistä huolehtimisen kustannuksista. Nämä loput kustannukset jäävät joko valtion eli veronmaksajien yhteisön maksettaviksi tai sellaisten tiettyjen henkilöiden maksettaviksi, jotka voidaan myös saattaa vastuuseen kustannuksista kansallisen lainsäädännön perusteella.

141. Yksityisten rasittaminen sellaisista jätteistä huolehtimisen kustannuksilla, joita he eivät ole aiheuttaneet, olisi ristiriidassa saastuttaja maksaa -periaatteen kanssa. [87] Asianomaiset voisivat vastustaa valtion viranomaisten tällaista vaatimusta jätedirektiivin 15 artiklan nojalla.

142. Yhteiskunnan rasittaminen jäljelle jäävillä huolehtimiskustannuksilla on sitä vastoin jätedirektiivin 15 artiklassa tarkoitetun saastuttaja maksaa -periaatteen mukaista. Yhteiskunta ottaa nämä riskit ainakin huomioon, koska valtiot sallivat vaaralliset öljynkuljetukset merellä. Samalla valtiot varmistavat Marpol 73/78:ssa [88] määrätyillä vaatimuksilla alusten turvallisuuden vähimmäisstandardin. Yhteiskunta hyötyy näistä kuljetuksista, koska niillä varmistetaan halutun energianlähteen toimitukset. Ilman öljytuotteiden kysyntää ei olisi kuljetuksiakaan. Siten on perusteltua, että yhteiskunnan katsotaan olevan osaltaan öljyonnettomuuksien aiheuttaja ja että se kantaa osan riskistä.

86 – Öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvausrahaston johtajan 4.5.2006 päivätty muistio 92FUND/EXC.33/5, http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc33-5_e.pdf, s. 5 ja 6.

87 – Ks. edellä 120 kohta.

88 – Alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä vuonna 1973 tehty kansainvälinen yleissopimus, sellaisena kun se on muutettuna vuoden 1978 pöytäkirjalla (Recueil des traités Nations unies/UN Treaty Series, Bd. 1341, Nr. 22484).

143. Vastuuyleissopimus ja rahastoyleissopimus osoittavat, että sopimusvaltiot, mukaan lukien lähes kaikki jäsenvaltiot, pitävät vastuun rajoittamista asianmukaisena ja ottavat huomioon sen riskin, että ne joutuvat vastaamaan lisäkustannuksista. Jos öljyn aiheuttamat vahingot ylittävät aluksen omistajan ja rahaston vastuun rajat, niitä ei näet voida korjata yksityisten toimijoiden varoin. Myös pidemmälle menevät vakuutusratkaisut vaikuttavat epätodennäköisiltä.

144. Lisättäköön, että aluksen omistajan vastuu ja rahaston suorittama täydennys eivät riipu syyllisyydestä. On siis olemassa verrattain suuri todennäköisyys, että öljyn aiheuttamat pilaantumisvahingot katetaan kokonaan tai ainakin osittain.

145. Tämä pätee erityisesti sen jälkeen, kun rahastoyleissopimuksen lisäpöytäkirja [89] tuli voimaan vuonna 2005, sillä sen mukaan perustetaan myös öljyntuojien rahoittama lisäkorvausrahasto, millä nostetaan vastuun määrää merkittävästi.

146. Näin ollen on jätedirektiivin 15 artiklan ja siihen sisältyvän saastuttaja maksaa -periaatteen mukaista, että yhtäältä kanavoidaan vastuu merellä tapahtuvista öljyonnettomuuksista vastuuyleissopimuksen ja rahastoyleissopimuksen mukaisesti aluksen omistajalle ja öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainväliselle korvausrahastolle ja toisaalta rajoitetaan tämän vastuun suuruutta. Tämä vastaa velvoitetta välttää mahdollisuuksien mukaan yhteisön oikeutta tulkittaessa ristiriidat vastuuyleissopimuksen kanssa. [90]

147. Tästä syystä kolmanteen kysymykseen on vastattava, että raskaan polttoöljyn tuottaja ja/tai myyjä tai rahdinantaja voidaan velvoittaa jätedirektiivin 15 artiklan nojalla aluksen onnettomuuden jälkeen suorittamaan öljyjätteistä huolehtimisen kustannukset, jos niiden voidaan todeta omalta osaltaan myötävaikuttaneen siihen, että raskas polttoöljy on vuotanut mereen. Tämän säännöksen kanssa on tosin yhteensopivaa myös se, että raskaan polttoöljyn tuottajan ja/tai myyjän tai rahdinantajan vastuuta rajoitetaan vastuuyleissopimuksen ja rahastoyleissopimuksen mukaisesti.

89 – Julkaistu EUVL:ssä 2004, L 78, s. 24. Rahaston mukaan, http://www.iopcfund.org/92members.htm#suppfund, neljän viiden muun valtion lisäksi Belgia, Tanska, Saksa, Kreikka, Espanja, Ranska, Irlanti, Italia, Latvia, Liettua, Alankomaat, Portugali, Slovenia, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat ratifioineet pöytäkirjan, ja Unkari liittyy siihen 30.3.2008.

90 – Ks. edellä 99 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

V Ratkaisuehdotus

148. Ehdotan näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisupyyntöön seuraavasti:

1) Raskasta polttoöljyä, joka on jalostusprosessissa käyttäjän vaatimusten mukaisesti valmistettu tuote, jonka sen tuottaja on tarkoittanut myytäväksi polttoaineena ja joka mainitaan ETY:n jäsenvaltioiden velvollisuudesta ylläpitää raaka-öljy- ja/tai öljytuotevarastojen vähimmäistasoa 20.12.1968 annetussa neuvoston direktiivissä 68/414/ETY, ei ole sellaisenaan pidettävä jätteistä 15.7.1975 annetun neuvoston direktiivin 75/442/ETY 1 artiklassa tarkoitettuna jätteenä.

2) Raskasta polttoöljyä, joka valuu säiliöaluksen onnettomuuden seurauksena mereen ja sekoittuu veteen ja sedimentteihin, on pidettävä direktiivissä 75/442 tarkoitettuna jätteenä.

3) Raskaan polttoöljyn tuottaja ja/tai myyjä tai rahdinantaja voidaan velvoittaa direktiivin 75/442 15 artiklan nojalla aluksen onnettomuuden jälkeen suorittamaan öljyjätteistä huolehtimisen kustannukset, jos niiden voidaan todeta omalta osaltaan myötävaikuttaneen siihen, että raskas polttoöljy on vuotanut mereen. Tämän säännöksen kanssa on tosin yhteensopivaa myös se, että raskaan polttoöljyn tuottajan ja/tai myyjän tai rahdinantajan vastuuta rajoitetaan öljyn aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta 29.11.1968 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1992 pöytäkirjalla, ja öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston perustamisesta vuonna 1971 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1992 pöytäkirjalla, mukaisesti.